

Д 52
13 76

Без оцодани на дои

СЕРГІЙ
ВОСКРЕКАСЕНКО

1916

Вибрані твори

СЕРГІЙ
ВОСКРЕКАСЕНКО

Вибране

ПОЕЗІЇ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
КИЇВ-1955

НА МОГИЛІ ДРУГА

Пам'яті перших комсомольців
Канівщини.

Чи то громів нічний відгомін,
Чи шум дніпрової води
Несуть про тебе давній спомин
І кличуть знов мене туди,
Де ми разом вночі на луки
Чужі вигонили воли...
Де ми в слабкі дитячі руки
Гвинтівки вперше узяли
І рано-вранці вийшли з дому
З благословенням матерів,
І нас секретар райпарткому
Як справжніх воїнів зустрів.
У ніч, од полум'я червону,
В зрадливій, чорній тишині
Поперед нашого загону
Ти мчав на воронім коні.
Один одного пізнавали
Тоді ми тільки в боротьбі.
Якою радістю сіяли

У тебе очі голубі,
В яких і натяку ніколи
На загадковість не було.
...Стоїть могила серед поля
Під тихим дубом за селом...
На дубі тім кує зозуля,
Віщує нам багато літ.
Це тут під ним ворожа куля
Тебе спіткала. Білий світ
Проплив, мов дим, перед тобою
І зник назавжди вдалині.
Ти нас востаннє вивів з бою
Вже мертвий на живім коні...
Росла, мов туча, чорна туга
І не вмещалася в серцях.
Здіймалась важко тиша з лугу
І тінню йшла по пшеницях.
І ми похмуρο за труною
Несли вінок з живих півонь.
В руках музика мовчазною
Тримав свою стару гармонь.
Її притис він, мов дитину,
До розхвильованих грудей,
На неї падали неспинно
Благальні погляди людей.
Яка важка і грізна тиша
Йшла назустріч із пільми...
А ми вслухались... Може, дише...
Буває ж іноді з людьми...
І ось гармонь та серед ночі
Тужливу пісню повела,—
Вона знялась, мов крик дівочий,
У даль, у безвість попливла...
І довго, довго потім з нами

Скакала поруч у сідлі.
Її ще й досі над степами
Прносять часто журавлі,
У марші скорбному Шопена
Вона вчувається мені.
Я бачу в шовкових знаменах
Тебе на воронім коні,
Що б'є тривожно копитами
В могилу злежану твою.
На нім ти, друже, разом з нами
Промчиш в наступному бою.

1931

Я навстіж вікно розчинив!

Молода

Безжурної пісні співає земля,
І сонце веселе з-за хмар вигляда,
Привітне і чисте, як те немовля.
Тут ми народились, тут вирости ми,
Впізнали і радість і велич життя,
Тут гнані і кривджені стали людьми
Безстрашного льоту, міцного лиття.
Підводяться гори, ліси і моря,
І пісня летить
З мільйонів грудей
Про того, хто мужністю богатиря
До подвигів кликав трудящих людей.
За вікнами сніг і початок весни —
Як пісні привітної дальня луна.
Великого Леніна образ ясний
Величним безсмертям над світом зрина.

1931

НА СХИЛАХ ДИВНОГО ДНІПРА

Вином настоящим омита
На схилах дивного Дніпра,
Ясна, прозора, сумовита,
Зійшла задумлива пора.
Горять ліси янтарним листом,
Пливе димок удалину...
Хтось літом ще

разок намиста

Вронив на жовту міліну.
Гойдають злегка тьмяні хвилі
Глибоку тишу на плотах,
В воді, мов райдуга, одбились
Стропила нового моста.
Не видно птиць над синім лісом,
Здається, так було завжди.
...І раптом гнівно білий глісер
Торпедою проти води!
Іде вода суцільним плином,
Гойдаючи важкі плоти.
Уже горить вогнем калина,
І дика яблуня в долині
Удруге почала цвісти.

1934

ВОНА ПРИЙШЛА...

Вона прийшла із першим громом —
Незрима, ніжна і палка,
І ніби пісня незнайома
Злетіла вперше з-під смичка.
І ми звели щасливо очі,
Вдивляючись в густий туман.
Над нами тихо серед ночі
Зацвів рясний, рясний каштан,
Затрепетали легко віти
Од невідомого тепла,—
Серцями власними зігріті,
Ми починаємо п'яніти...
І ще раз грім!
Любов прийшла.

1935

ЩАСТЯ

У травні зорі пахнуть цвітом,
І ніч п'янить — сама хмільна.
Понад рікою перед світом
Ідуть закохані — весна!
Ідуть, побравшись за руки,
По сизих травах, навмання.
Під ноги стеляться їм луки,
Мов килим дивного ткання.
Зелену землю непомітно,
Неначе палубу, гойда...
Стріча світанок їх привітно,
До ніг зірками припада.
Задивляться вони на воду —
І друге небо бачать там,
Врочисто убрану природу,
Де не ступить людським ногам,
А потім знов одне одному
У вічі глянуть... Почуття
У пісню виллються. Ні грому,
Ні снігопаду, ні виття
Вітрів тоді їм не почути,
Лише земля кудись пливе...

Нехай же радість, не отрута,
В коханні першому живе!
Та що їм стане на заваді
В прекрасні, вільні літа ці?!
Ідуть зворушені і раді,
Із сьйвом щастя на лиці.
І тиша скрізь. Лише зітхання
У когось вирветься важке,—
У ньому спомин про кохання
Своє, забуте вже, гірке...
За тим сльоза в зморшки старечі
З очей імливих потече,
Здригнуться раптом гострі плечі,
І в грудях стане гаряче...
І хтось услід промовить тихо:
— Щасливо, діти, в добрий час!..
Нехай мине вас наше лихо,
Поживте, діти, і за нас...

1936

ЛЮБОВ

Усе так просто почалося,
Як починається завжди:
Цвіли звичайні абрикоси
І розвивалися сади.

У трави тихо вечір падав,—
З вітрами гралися гаї.
Я знаю, друзі, ви вже раді,
Мовляв, а далі — солов'ї.

На жаль, було ще надто рано
(В дорозі десь, мабуть, вони).
На ріллях плавали тумани —
Ознаки ранньої весни.

А в нас посходили вже вівса,
Понаключались ячмені —
І степ, здавалося, підвівся
У молодій озимині.

У небі десь зринали зорі,
На стебла падала роса...

...Стою з рушницею в дозорі,
Дивлюсь — розплетена коса

Упала пасмами на плечі
І стан дівочий обтекла...
Всмінулась тихо:
— Добрий вечір!..
Вечерю,— каже,— принесла.

А я стою, мовчанням скутий,—
Невже це, думаю, вона,—
Та сама дівчина, яку ти
Щодня, стрічаючи, минав

І далі байдуже проходив,
І не догадувався тоді,
Що серце, як ніколи зроду,
Отак заб'ється у груді.

Тоді ми довго розмовляли,
Разом обходили лани.
І знову ранком над полями
Вставали сизі тумани.

А трохи згодом
 коло броду
Щовечора стрічались ми...
Здавалась ти мені на вроду
Найкращою поміж людьми.

Несміло руку подавала,
Ніяковіла на виду,
А потім сміхом заливалась
У яблуневому саду.

ДРУЖБА

Заметалась блискавиця,
Ніби риба на воді,
Закричала й зникла птиця
У ліщині молодій.
За Дніпром десь переказати
Грому, блискавки з дощем...
— Той, хто любить, —
ревнувати
Буде довго, довго ще. —
Я сміявся і перечив,
Я — що вперше полюбив
І чекав, щоб швидше вечір
Впав туманом голубим.
...Порозходилися друзі,
Розбрелися, хто куди.
Молодик на виднокрузі.
Зупинився, як завжди.
Я крізь віти прокрадаюсь,
На галявині стою.
І чекаю й виглядаю
Милу дівчину свою.
В улоговині калина

Цвітом білим закипа,—
До грудей гарячих плином
Пісня тихо підступа.
Мимо мене йдуть дівчата,
Прихорошені такі,
І не можуть не всміхатись
До вродливих юнаків.
Поправляють русі коси
Та пишають все уста,
Іх очей грайлива просинь
Вас лукаво привіта.
Я до серця пригортаю
Квіти — дівчині своїй...
Коло білого фонтану
Тінь смішна моя стоїть.
А вона все не приходить,
І не буде вже її.
Впали квіти мої в воду
І сподіванки мої...
Я побрів за дальнім громом
І не думав — марив, снів...
Сміх розважний, сміх знайомий
Мене раптом зупинив.
Вдарив грім за виднокругом,
Похитнулися сади...
Миля з кращим моїм другом,
Обійнявшись, сидить.
Подивилась винувато,
Руки теплі розняла.
Він хотів був привітатись,
Та рука не підвелась.
Хто засне такої ночі,
Щоб до світу не бродить?
Наче змовились, регочуть

ПЕРЕДВЕСІННЄ

В саду на груші дятел стука.
Виходить мати. Немовля
Випростує до сонця руки,
Із журавлями розмовля.
Немовби музика, проміння
На землю з неба потекло.
О, серця радісне горіння!
Квітневий грім, дощі, тепло!
У котрий раз переживаю
Цю дивну пору золоту?!
Разом із сонцем я співаю,
Разом з природою цвіту!

1934

В ЛІСІ

* *

*

У то́му ж буйно́му розгу́лі
Шумлять ті ж сосни і дуби,
Кують однаково зозулі,
Воркують дикі голуби.
І тільки липу найгустішу,
Де в незабутні, юні дні
Я пригорнув тебе і втішив,—
Гроза розбила повесні.

* *

*

Іду все далі й далі в ліс,
Де тільки видно цятку неба...
І чую шелест русих кіс,
І знову згадую про тебе.

* *

*

Над синім бором — сизий дим
Тривоги й супокою,

І білий голуб з-над води
Тріпоче крильцями в сади,
Як дівчина рукою.

1936

СТАРИЙ ЗНАЙОМИЙ

Споглядати цю личину
Нудно й прикро нам бува —
Він начальство, мов жердину
Чорна гусінь, обвива.
Розпластається, розтане,
Завертиться, мов юла,
В душу влізе і пристане,
І прилипне, як смола.
Щось тупе начальник скаже,
Зуби здуру оскальне,—
Він покотиться, він ляже.
— Геніально! Ну, й смішне...
Капелюх подати? Прошу!
Сірничка? Будь ласка, є! —
Направля йому калошу,
Парасольку подає,
Порошинку зідме з шуби,
Нашепоче на вушко.
...Він посаду теплу любить
Та натоптане брюшко.

1939

ТАКОГО СКРІЗЬ ОДРАЗУ ВИДНО

Він і не рохкає й не хрюка,
І не валяється в багні,
Та він, признаться, й не звірюка,
Якщо не згадувать свині.
І голос має він медовий,
Надокучає ж — мов комар.
Бува чубатий, чорнобровий
Чи лисий, наче самовар.
Свиньми бувають різні птиці,
Малі, середні й чималі.
Його зустрінеш у столиці
І в найглухішому селі.
Такого скрізь одразу видно,
Бо він під себе все гребе.
Йому не совісно й не стидно
Ані людей, ані себе.
Подивишся — пристойний зовні,
Міняє галстуки щодня.
Шкарпетки й запонки коштовні,
А пошкребеш його — свиня.

1939

НЕВДАХА

Є й такі, що мріють тихо
Все життя прожити!..
Але, бий же його лихо,—
Як то це зробити?!
Мучить Васю це питання,
А рішить — не сила.
Якось хлопця в час гуляння
Думка осінила,
Що піднятися на службі
Можна аж до неба,
Тільки жити в мирі й дружбі
Із начальством треба.
Треба вміти похвалити,
Де тайком, де гласно,
Поклонитись, догодити
З усміхом і вчасно.
Аж до ніг йому вклонились
Липи й клени в сквері,
І здалося — розчинились
Перед ним всі двері.
Гульк! Директора дружина
В липовій алеї.

Він розправивсь, як пружина,
І помчав до неї.
Усміхаючись привітно
(Мав таку вже звичку),
Вицілює тендітно
Білу рукавичку.
А затим почав співати
Пісеньку облесну:
— Ви покликані вкращати
Все, і навіть весну!..—
Аж упрів, аж утомився,
А вона байдужа.
— Що за біс? — І заходився
Вихваляти мужа:
— Серце в нім таке привабне...
Всім би таку вдачу!
Як почую, що заслабне,
Вірите, аж плачу...—
Жінка вислухала й каже:
— Не старайтесь, Вася,
Хай він, клятий, камнем ляже,
Я з ним розійшлася!..

ІМЕНІНИ ДИРЕКТОРА КУТІ

У директора «Кваспива»,
У товариша Куті,
Вийшла справа некрасива,
Хоч і руки золоті...
...Іменини в жінки близько,—
Прийдуть: теща, кум, кума.
Тут би шику, шуму, блиску,
А цього-то і нема.
І сидить Кутя, мов ступа,
Та очима тільки лупа.
Застрекоче теща строга:
— У квартирі пустота,
Обстановочка убога,
Сервіровочка проста.
Що ж ти в біса за начальник,—
Чи не телепень, сливе?
Квасу, пива постачальник
Краще в сто разів живе...—
Ще дружина встряне тут,
І директору капут.
Щоб насправді не попасти
У становище смішне,
Задніх щоб, бува, не пасти,

Тут директор і почне.
 Кухню, ванну,
 всі кімнати
 (Будемо сумлінними)
 Розпочне він фарбувати
 Фарбами олійними.
 Хоч один раз на віку
 Зробить тещі до смаку.
 У блакитний колір — спальню,
 В бірюзовий — кабінет,
 В «бледнорозовий» — вітальню,
 Як у жінки он берет.
 З комісійної крамниці
 Мебля, зовсім як нова.
 В жінки блискають очиці
 І кружиться голова.
 «Лесик милий, Лесик любий,
 Дай поцьомаю у губи...»
 ...В рамах золотих картини,
 Ще й доріжки й килими...
 — Зараз можна іменини, —
 Каже Лесик, — от так ми! —
 Все гаразд, минуло лихо, —
 Дума так цей молодець,
 Запустивши лапу тихо
 У державний гаманець.
 Не помітив згаряча,
 Запустив аж до плеча.
 Схаменувся — так і сяк,
 Та не витягне ніяк...
 І сидить Кутя, мов ступа,
 Та очима тільки лупа.

ДИРЕКТИВА

Вже пора розкути й коні
І посіяти просце.
Та команди, бач, з району
Не дали йому про це.

Ліг під вишнею в садочку,
Втупив очі в одну точку,
В небі хмарка де-не-де,
Він лежить, «команди» жде.

Зачастили раптом зливи,—
Попливло з луки сінце...
Міг би звести,— директиви
Не знайшов ніде про це.

«Якщо Київ не завбачив,—
Мовить сонно голова,—
Не вгадати нам тим паче,
Що там небо затіва!!!»

Сиплеться достигла нива,
Жати проситья,— дарма!

«Мусить бути директива —
Ну, а поки що нема.
За немає ж, як відомо,
Людам суду не бува.
Пересидим з тиждень дома»,—
Сонно мимрить голова.

Це не тільки вам слова.
Так подекуди бува.

1940

ПРАВДА ПРО ФАШИСТСЬКУ БІДУ*

В сорок першій це було.
Гітлера здавило зло,—
А для зла були підстави:
Заманулось, бачте, слави.
Задудив він у дуду,
Привели йому біду:
— На Україну б ти чухрала
Та хапнула меду й сала,
Бо немилий уже й світ —
Підтягло мені живіт
Аж до самого хребта,
Бач, схожий на хорта.—
Миттю в танк біда сідає
Й так йому відповідає:
— Буде все: горох і біб,
Сало, масло, житній хліб,
Паляниці із пшениці
(Буде, конче, і по пиці),
А на куцо́му задку
Привезу тобі медку.—

* Написано спільно з А. Малишком.

Та й поперла, повна лиха,
Од жадоби крекче, чмиха,
Рило пха своє тупе,
Аж пітліє, аж сопе.
Прискакала на Україну
Та ковтає тільки слину,
Копитами в землю б'є,—
Що ти хочеш, все тут є,
Од корови й до курчати,—
І не знає, що хапати.
Забіга до діда Власа,
Дулю з'їла замість м'яса.
Закотилась до Дем'яна —
Вийшла звідти, наче п'яна
В п'ятисотниці Параски
Позбулася біда каски.
А Петро з усім розгоном
Ще вперіщив макогоном.
Порівнялася з Мартином —
Поточилась попід тином.
Зустріча біду Гаврило
Та ціпилном просто в рило.
Вийшов з дрюком дід Улас:
— Ну, то як тобі у нас? —
За коротким цим опросом
Аж зарила біда носом.
Без балачки, мов з гарячки,
З України лізе рачки.
З-попід Волги, із-за Дона
Вийшла Армія Червона.
Затріщали в біди ребра,
Порябіла, наче зебра.
Почорнів падлюці світ,
Виступив холодний піт.

Пре біда через горби,
Губить сакви і торби,
Танки кидає побиті,
Чорним димом оповиті.
Без штанців, чобіт тікає
Та на фюрера гукає:
— Вишли яду кінську дозу
Чи подай же перевозу!..
Через воду нема броду,
Нема ходу для відходу.—
Поповзла з Дніпра на Прут
Й заревла: всьому капут! —
Зголодніла, гола й боса
Пре до Гітлера-барбоса.
У біди по цій роботі
Ні одного зуба в роті.
Гітлер вибіг, зблід і слуха:
— Де ж це ти згубила вуха?!
Ані вуха, ані ока,
Бідна бідо, кривобока...—
А біда й відповіда:
— Получилась ерунда,—
Що схопила ненароком,
Те мені полізло боком.
Що хапнула крізь ворота,
Те мені поперло з рота.
На Україні ох же й б'ють,
Б'ють і плакать не дають...
Потім носа собі втерла,
Перекинулась і вмерла.

1941

СЕРЖАНТ ІВАН РАХУБА

(Листи з фронту)

НА ЇХ ЗЕМЛІ

Здорові будьте, земляки
Й рідня, котора люба!
Вам пише з фронту ці рядки
Сержант Іван Рахуба.

Ваш лист мої товариші,
Як пісню, прочитали
І по-солдатськи, від душі,
Мене і вас вітали.

Хороший лист фронтовику,
І хто це догадався?
Авторитет мій у полку
Від нього враз піднявся.

А для гвардійця, земляки,
Це дуже важна штука.
Хай кожен візьме це втямки
Від діда до онука.

Скажу за роту вам свою,
Не взагалі, по суті:

Зав'язті хлопці! А в бою
Неначе з криці куті.

І кожен в нас спеціаліст,
І всякий шану має,
Чи він обозник,
Чи танкіст,
Чи чоботи латає.

У нашім взводі є боець —
То майстер на всі руки.
Скрізь молодець, а як стрілець —
Загадка й для науки.

Летять, приміром, літаки
На лінію на нашу,
Зенітки луплять, шум такий...
А він собі їсть кашу.

Аж ось один іде в піке,—
Він дістає рушницю,
А око в Дробота зірке
На цю фашистську птицю.

Літак не вийде вже з піке,
На землю пада нашу,
А він говорить: — Іч, яке...—
Сіда й кінчає кашу.

Кричать фашисти: «Вас іст дас?»
У чім секрет — не знають,
І вже коли летять до нас,
То полк наш обминають.

...А я в розвідниках служу,
Вже мало не два роки,
І широ, друзі, вам скажу —
Набрався я мороки.

Це служба знаєте ж яка,
Все страшно точно й строго.
Дістати треба язика,
А головне — живого.

Цього-то я й не вмів якраз,
Піду було на влови,
Піймаю, вдарю в тім'я раз.
А він уже й готовий.

Біда була то, земляки,
Ходив, як вовк, я злющий,
Що бог смертельні кулаки
Такі мені втелющив.

— Воно, — як мовить Гужевій,
Товариш мій з Таращі: —
Завжди фашисти неживі
Для нас, Іване, кращі.—

Насправді це не завше так,
Йй живого треба мати.
І ось почав я на кулак
Намотувати вати.

І цей компрес як прикладу,
Фашисти нині слабі,—
Зів'яне, шельма, на виду,
Очуня тільки в штабі.

Понастягав їх, так сказать,
До нашого окопу —
Ну так, щоб вам не набрехать,
То мало вже не копу.

Отак, як бачте, й живемо
В годину цю бурхливу.
На їх земельці їх б'ємо,
У хвіст б'ємо і в гриву.

З Берліна ще раз напишу,
Як ворог вріже дуба.
Всього найкращого, спішу,—
Сержант Іван Рахуба.

ПОЄДИНОК

Оце лежу вже другий день.
Лежать солдату трудно.
Переспівав усіх пісень,
Щоб не було так нудно.

І все одно якась хандра
Снує, мов тінь, за мною.
Встаю, пора чи не пора,
І всі встають за мною.

Вже зауважував не раз
Мені майор Заремба:
— Сержант, ви знаєте наказ?
Так от, лежати треба!

— Чи знаю я наказ? Ну, да! —
І тут-таки лягаю.
У тому-то моя й біда,
Що дуже добре знаю.

Не думайте, що в земляка,
У вашого Івана,

Уже контузія яка
Або серйозна рана.

На цей раз ні, судьбу свою
В руках держу я стало.
Але в останньому бою
Мене таки пом'яло.

То справді був гарячий час.
Пішли в атаку банди,
Полізли «тигри» тут на нас,
А з ними «фердінанди».

Ну, з «фердінандами» сяк-так
Я впорався, як видно,
А «тигра» не візьму ніяк,
Сердито стало й стидно.

А він повзе на мій окіп
Та гухкає з гармати.
Пригнувся я, у землю влип
І зв'язую гранати.

А потім витер з лоба піт,
Як танк пройшов ворожий,
І з-під землі, неначе кріт,
Вилажу на світ божий.

Та штуки три йому гранат
Якраз туди, де треба.
Заскреготав, кругнувся кат
І дим пустив до неба.

Отож земляк ваш на війні
На дещо, бачте, годен.

І генерал-майор мені
Вручив подяку й орден.

Струсив із мене землю, пил
І за відважний вчинок
Послати наказав у тил
Мене на відпочинок.

Оце й лежу вже другий день.
Лежать солдату трудно.
Переспівав усіх пісень,
Щоб не було так нудно.

Якщо ж казати взагалі,
То все іде, як треба.
Б'ємо катів на їх землі,
Аж курява до неба.

ВЕСІЛЛЯ

Не знаю, з чого і почать...
А вийшло справжнє диво.
В листі докладно описать
Усього неможливо.

Почну, порву, закреслю й знов,—
І, мабуть, так з годину...
Учора я-таки знайшов
Свою любов — Марину.

Перекажіть усій рідні —
Марина вже за мною.
Це мало збутись навесні
Іще перед війною.

Три довгих роки ця любов
Мене пекла, їй-право...
А як Маринку я знайшов —
Послухайте, цікаво.

Приходжу з розвідки. Два дні
Сидів собі в окопці...

Дивлюсь — усі якісь чудні
Мені здаються хлопці.

В очах у кожного смішок,
Все надто підозріло.
Невже зробив якийсь грішок?
Неважне, значить, діло...

Дивлюся — офіцери йдуть.
Ідуть з усього полку...
Невже оце за щось намнуть
Тобі, Іване, холку?

«Казбек» полковник роздає
Й мене не проминає.
І теж сміється. Щось тут є,
А що — ніхто не знає...

У клуб ідуть, мене ведуть,
І якось так, недбало.
Зайшли всередину, і тут
Мені все ясно стало.

Запанувала тишина.
Пройшла, мабуть, хвилина,
Дивлюсь: дівчата і вона —
Любов моя, Марина.

Неначе вкопаний стою
І з місця вже не рушу...
Марина тут усю мою
Перевернула душу.

І все одразу загуло
Од краю і до краю...

А що вже далі там було,
Я смутно пам'ятаю.

Музики тут заграли туш.
Товариші вітали.
Тоді підбігло з двісті душ
І нас обох качали.

А потім сіли за столи,
Наповнили бокали,
За нас з Мариною пили
Бійці і генерали.

Тут «гірко» хтось давай кричать.
Таке там почалося...
При генералах цілувать
Марину довелося.

Співало, грало все, як є,—
Душі таке привілля!..
Так одгуляли ми своє
З Мариною весілля.

І де? Аж тут, в Німеччині,
І знов-таки весною,
Що мало збутись навесні
Іще перед війною.

ПРИВІТ ІЗ БЕРЛІНА

Привіт, Марино, всім привіт,—
І зокрема папаші.
Вже від фашистів цілий світ
Урятували наші.

Побідний одлунав салют,—
Давно його ми ждали,
А те, що вийде їм капут,
Ми ще спочатку знали.

Ти ж тільки, любко, уяви,
Яка це переміна,—
Від Сталінграда та Москви
Прийти аж до Берліна.

Це в сотні років раз бува,
Не всякий так зуміє.
Й не кожна вчена голова
Усе це зрозуміє.

Скінчилася страшна війна.
Вже гуркоту не чути.

Настала раптом тишина,
Й не можу я заснути.

І ось покладали спати нас
В одному замку нині.
Скрізь глухо, тихо, мертвий час,
Аж дріж іде по спині.

Десь раптом муха задзижчить,
Зашкрябає десь миша.
Не можу спать, і друг не спить,—
Бо заважає тиша.

Було це, правда, в перші дні.
Тепер почав звикати.
І мушу визнать,— в тишині
Таки смачніше спати.

НА МИРНОМУ СТАНОВИЩІ

Довгенько щось листа нема
Від тебе, любко мила...
У мене в серці мов сурма
Відтоді засурмила,

Як ти поїхала. Бринить
І радісно співає,
Не затихає ні на мить,
На хвильку негває.

Вночі дивлюся на зорю,
А серце, наче п'яне,—
З тобою знов поговорю —
І ніби легше стане.

Настав жаданий мирний час,
А наставав він трудно.
Все дивувало спершу нас,
Ще й зараз трохи чудно.

На нас-бо дивиться весь світ,—
І друзі, і фашисти.

Одні сердечний шлють привіт,
Другі ладні б нас з'їсти;

Хотіли ж нас уже ковтнуть,
Не вийшло — подавились.
Ну й цих така ж чекає путь,
Хоч як вони б не злились.

Всілякі биті псята й пси
Хай одвертають морди,
А ти, брат, голову неси,
Як переможець — гордо.

...Я, видно, вартий похвали
У дні війни і миру —
Сержанта старшого дали
Мені за службу щирю.

Ти ж знаєш приказку таку
Про нашинського брата:
«Маршальський жезл лежить в
мішку
У кожного солдата».

ЛИСТ ВІД ДРУЖИНИ

Драстуй, Ваня. Я вже дома —
Чуєш, Ваня, дома я!
Вже не бранка, не сірома,
Вірна подруга твоя.

А коли я в поїзд сіла,
Що вертався із війни,
То не їхала, летіла
До своєї сторони.

Затуливши очі, вуха,
Поспішала звідтіля —
Де труїла нас задуха
І ворожа зла земля.

Три важких і довгих роки
По краплині, мов росу,
Випивали з мене соки,
Молоду мою красу.

А надії все ж не вбили
В рідний край на вороття.

Віриш, Ваня, в мене крила
Виросли. І я в життя

Пурхнула, і ось на волі,
На своїй уже землі...
Сходило на видноколі
Сонце в голубій імлі.

Навпростець дорослі, діти
Плавом линуть звідусіль:
Молоко несуть і квіти,
Матері й батьки хліб-сіль.

— Чи не бачили моєї?
Чи не чули? Чи нема? —
Плачуть, мліють, мов лілеї,
Виглядають і дарма...

— Мамо рідна! Доню мила!..
— Сестро, сестронько, сюди!..
На руках бійців носили,
Цілували їх сліди.

Всю дорогу я пеклася,
При вікні усе стою,
Ледве, ледве добулася
У Малинівку свою.

Три дні дома, а до тями
Я ніяк ще не прийду.
Походжу удень полями,
Посиджу вночі в саду.

А садки-то ще ніколи
Не цвіли отак, мабуть,—

І степи, і гори, й доли,
Навіть зорі й ті цвітуть.

Рідна пісня звідусюди
Лине й душу звеселя.
Рідна мова, рідні люди,
Рідна звільнена земля.

Сонце рідне в ріднім небі,
Перший теплий, рідний грім...
Я думками коло тебе,
Ти ж у серці у моім.

Я твій голос, Ваня, чула,
Як заснула в першу ніч.
Щось казав ти, я забула,
Прокидаюсь. В чому ж річ?

Аж зозуля, що на клені
Все кує й кує давно,
Хитро дивиться на мене
У розчинене вікно.

Не могла я спати більше,—
Десь гриміли поїзди.
Ваня, голубе, скоріше
Управляйся й приїзди.

Жде тебе уся родина,
А найбільш, звичайно, я.
Будь здоров, твоя Марина,
Вірна подруга твоя!

ЗЕМЛЯКАМ

Пишу вам, друзі, неспроста,
Аби що написати.
Усе село цього листа
Повинне прочитати.

Чотири дні тому була
Мені така рахуба:
Спіймав я старосту села —
Продавця й душогуба,

Страшної кривди носія,
Що рвав вам душу й тіло.
Так от, я злапав Кудлая,—
І так було це діло:

Затримав я (в Берліні ж знов)
Одну мару похмуру.
На всякий випадок зайшов
Із ним в комендатуру.

Там битих, латаних вояк
Набилось, мабуть, з двісті.

Отож сиджу й дивлюся, як
Ведуть себе фашисти.

Худа ця маса і бліда,
Немов була в холері.
Аж гульк, знайома борода
Просовується в двері.

Мене уздрів і аж приєв,
Зробився менший вдвічі, .
Та, поборовши страх і гнів,
Дививсь нахабно в вічі.

Лице смикнулося рябе:
— Щось вас я не згадаю...
— Не впізнаєш? А я тебе
Пізнав, і добре знаю.—

І в трибунал його тоді,
Там розібрались скоро.
І виступав я на суді
Уперше прокурором.

І так тоді промовив я:
— Нема пощади гаду.
В особі цього Кудлая
Нам треба вбити зраду,—

Найбільше і найгірше зло,
Що тільки знали люди,
Що ріки крові пролило
Святій землі на груди.—

Я смертний вирок виніс там
Для ката-супостата,

І виконав той вирок сам
Із свого автомата.

Пишу, як бачте, неспроста,
Аби що написати.
Усе село цього листа
Повинне прочитати.

ПАРАД ПЕРЕМОГИ

Салют, Маринко, всім салют!
В мені усе співає,
Бо те, про що пишу я тут,
Раз на віку буває.

В Москву приїхав я, авжеж,
З берлінської барлоги.
І взяв активну участь теж
В Параді Перемоги.

Москва моя, Москва! — Сюди
В тяжку годину скрути
Думками рвався я з біди
І прагнув тут побути.

На той світ брала нас земля,
Не раз були ми в пеклі.
Та знов вертали звідтіля,
Бо люди ми запеклі.

А хто казав:
— Помрем все'дно.
А хто вціліє — щастя...

Але ж до рук саме воно
Отак спроста не дасться.

Казав я часто сам собі,
Це знали всі солдати,
Що можна тільки в боротьбі
Його завоювати.

Як бачиш, вийшло на моє,
Інакше бути не може.
У кого віра в правду є,
Той всюди переможе.

Я мов напився з джерела
Життя, снаги, спромоги.
Нас віра в правду привела
Усіх до перемоги.

Москва гримить, співа, гуде.
Така гостинна, люба...
По Красній площі браво йде
З Героями Рахуба.

Пишу тобі про ті діла,
Що дорогі для мене;
Про ту колону, що тягла
Фашистівські знамена.

Це з ними бути у Москві
Хвалився Гітлер здуру.
Ми протягли їх по мокві
І скидали на хуру.

Всі барабани в мить одну,
Як грім, зарокотали.

Останні цвяхи ми в труну
Фашизму забивали.

Цього, допоки я живу,
То, мабуть, не забуду.
Докладно визнаєш про Москву,
Як у село прибуду.

Бо пофортунило мені
І другові одному —
Нам дозволяють на три дні
Заскочити додому.

Ми з ним і пісню склали тут,
Щоб у бою співати:
«Через Берлін найближча путь
Солдатові до хати».

ПОЧНЕМ ТЕПЕР ЖИТТЯ НОВЕ

Уже й не знаю, чи жалю
Завдам тобі я, мила,
Листом оцим, чи звеселю,
Та не писать не сила.

А справи повернулись так,
Що дивно ще й самому:
Не можу зараз я ніяк
Приїхати додому.

В думках вже грався з вітерцем,
Косив на ріднім полі...
А опинивсь кінець кінцем
У офіцерській школі.

І не тому на цей поріг
Я змушений був стати,
Що звук до битов і не міг
Без автомата спати.

Служив я в армії й служу
Не з примусу, а щиро,

Й лишився в ній, бо дорожу
В житті найбільше миром.

Згадаю інколи на мить,
Що нам вони зробили,
І серце кров'ю обкипить...
Бо ж скільки вміння, сили,

Надій і творчості снаги
В своє життя ми вклали!..
...Не всі ще наші вороги
Головами наклали.

І ти це добре зрозумій:
Хоч ці і в іншій формі,
Але з мерцями на одній
Стоять вони платформі.

Їм припікає звідусіль,
Ми їм, як вила в боці.
Для них, Маринко, ми, як сіль
У їх неситім оці.

І ці джентльмени заводні,
Посли та дипломати,
Ножа з усмішкою ладні
У спину нам загнати.

Дарма сподіванки свої
Плекають недоріки,
Ми утвердились на землі
Не на роки, навіки!

...Як і на фронті, в навчанні
У перших лавах буду,

А те, щ̄ випало мені,
Його вже я здобуду.

Привіт, Маринко! Хай живе
Час миру і спокою!
Почнем тепер життя нове
І ми разом з тобою.

1944—1945

ПІСНЯ ПОВАРА

Тим ніколи не збагнути,
Хто не має талану,
Як то тяжко було бути
Поваром у цю війну.

Із супами та борщами,
З котлетами й кашами
В заметілі й під дощами
Постигать за нашими.

А щоб муха у розсолі
Чи в борщі була коли,—
Хай бог милує, ніколи,
От осколки — да, були.

Ну, хіба ж тому збагнути,
Хто не має талану,
Як то тяжко було бути
Поваром у цю війну.

В Польщі снідають, обідать
Подавай в Німеччину!

Довелось усього звідять.
Стану, гляну вдалину.

Та з бульйонами, борщами,
З одбивними, з кашами,—
В заметілі й під дощами
Знов женуть за нашими.

На передній край прибуду:
— Ну,— гукаю,— навали!
— Що ти,— кажуть,— з'їхав з
глузду,
Одчепись, нема коли!..—

Я з досади та з відчаю
Залишаю борщ, омлет,
І собі між них лягаю
За станковий кулемет.

Б'ють гармати, б'ють «катюші»,
Здійметься такий базар!..
А фашистські чорні душі
Підлітають аж до хмар.

Тим ніколи не збагнути,
Хто не має талану,
Як то тяжко було бути
Поваром у цю війну.

ПІСНЯ РЕГУЛЮВАЛЬНИЦІ

На фронті були в нас прекрасні діла,
Ми йшли з Сталінграда й прийшли
до Полтави.

Коли ж прапорці я в Полтаві взяла,
Ще краще пішли на фронтах наші справи...

Змахну було білим — на захід летять —
Аж сніг під гарячими танками тоне.
Червоний підношу — наказую стать!
І кожна машина, як вкопана, стане.

За це і люблю вас, мої прапорці,
Дарма, що ви зовсім уже полиняли.
Та слухались вас офіцери й бійці,
І маршали навіть, і всі генерали.

І знала героїв одважна сім'я:
В Берліні завершим свою перемогу!
Ішло безперестану військо — а я
Справляла його на берлінську дорогу.

Далека та путь, ой, далека була
З Полтави на Київ, тоді на Плоєшті.

Крізь вісім держав я війська провела,
Аж поки в Берлін не вступили нарешті.

За це і люблю вас, мої прапорці,
Дарма, що ви зовсім уже полиняли.
Та слухались вас офіцери й бійці,
І маршали навіть, і всі генерали.

Тепер однесу вас і здам у музей —
І люди всі будуть на вас задивляться,
Я нишком стоятиму серед людей
І буду за вас і за себе пишатись.

А воїн замислиться і спом'яне
Форсовані ріки, військові дороги,
Всміхнеться привітно, згадавши мене,
І вас, що вели його до перемоги.

За це і люблю вас, мої прапорці,
Дарма, що ви зовсім уже полиняли.
Та слухались вас офіцери й бійці,
І маршали навіть, і всі генерали.

ЧУХРАЙНЦІ

Довго їх дресирували
Лисі прусьські генерали,
Потім їх ще обтесав
Власноручно Гімmlер сам.
Обшліфовував до тогe,
Що вони один на 'дного
Стали, зрештою, похожі,
Як стовпи у загорожі.
Потім кинув їм ножа
І гарикнув:

— Ну, гуджа!..

І кати плоскоголові
Побрели по пояс в крові,
В крові нашого народу.
Гімmlеру вони в догоду
Всіх на бантину тягли.
І вдоволені були,
Якщо пан, а чи підпанок
Дасть сосиску на сніданок.
В основному ж вся ця свита
Їла в Геббельса з корита.
...Раптом Геббельса не стало.

Чухраїнство почухрало
Скільки духу в інший хлів,
Вже до інших хазяїв.
Під котеджем в дяді Сама
Нині їхня схрона-яма.
Стрів їх радо й дядя Сміт:
— А-а, привіт,— сказав,— привіт!
А чого в такій ви тузі?! —
Словом, стрілися, мов друзі.
Їх нові пани шанують,
Ребра, зуби ремонтують,
Гулі зводять та синці,—
Масажують їм рубці.
Чухраїнці в англо-саксів
Йдуть по гімлерівській таксі...
Правда, все це шито-крито,
Хоч і тут таке ж корито,
Кухня та ж і та ж програма
В дяді Сміта й дяді Сама.
Ну, а раз одна програма,
Буде й доля в них та сама.

1945

«ГЕНЕРАЛ»

Як приїхав мій миленький восени
Із Берліна, по закінченню війни,
Я його було значала
Прийняла за генерала.
В три рядки значки, медалі,
Еполети і так далі.

А впізнала, то подумалось мені:
Хто ж нам буде заробляти трудовні?..
— Глянь,—кажу я рідній мамці,—
Хоч бери заводь у рамці! —
Та й припала на медалі,
З радощів, а не з печалі.

Засміявся мій Терешко, потім я.
— Ех ти,—каже,—жартівнице ти моя!
Будем,— каже,— працювати,
Як на фронті, як солдати! —
Зняв погони та медалі,
Косу в руки і так далі.

Як пішли в колгоспне поле ми в жнива,
Я в'яжу, Терешко косить та співа.
Ну, і я, щоб не відстати,—
Починаю підтягати.

І, звичайно, дуже рада,—
Бо співає вся бригада.
А коли зібрали влітку ми врожай,
Запишався нами весь наш рідний край.
Факт один мене розстроїв,
Як дали нам двом Героїв,
Впали сльози, мов кришталі,
І так далі, і так далі.
Ми з Терешком як не сіємо, то жнем,
Здоровієм, багатієм з кожним днем,—
Попід ручки ходим в свята,
Заздрять хлопці і дівчата.
Наші золоті медалі
Осявають їхні далі.

1945

ЗАПЕКЛІ ДРУЗИ

У Мошни злодійські очі,
У Калитки голубі.
Та однаке гасло в друзів:
«Ти мені, а я тобі».

Ти Калитці пудик масла,
Ящик «тузиків» жоні...
А Калитка на костюмчик
Якось вигада Мошні.

Друзі зроду не сварились
Ні в гешефті, ні в гульбі,
Бо дотримували слова:
«Ти мені, а я тобі».

У привітного Калитки
Вбільшки з міх була мошна,
А в Мошни була калитка —
Чорта з два дістанеш дна.

Так вони добром народним
Промишляли, далєбі,

Під девізом непорушним:
«Ти мені, а я тобі».

І один поперед одним
Не лишалися в боргу.
Та ніколи і нікому
Друзі чесні ні-гугу.

Отакі були у клятві
І незламні, і тверді.
Розказали ж ці сіроми
Чисто все аж на суді.

— Ти мені підклав свиняку! —
Закричав Мошна в злобі,
А Калитка відмовляє:
— Ти мені, а я тобі.

1946

ЧІП — ЛЮДИНА ПЕРЕЛІТНА

Споконвіку знають люди,
Що з найкращого чопа,
Як не бийся, а не буде
Й поганенького стовпа.

Це вже істиною стало.
Але є ще диваки
(Їх, на щастя, зовсім мало),
Що міркують навпаки.

Ці продовжують човпити,
Що з усякого чопа
Можна все-таки зробити
Ще й добрячого стовпа.

— Що за чіп? — мене питають, —
Не доводилось чувать!
Де чопів цих виробляють,
З чим їх, вибачте, їдять?

— Чіп — людина перелітна,
Нині тут, а завтра там.

Чіп — людина безклопітна,
Він багато шкодить нам.

Чіп за все береться сміло,
Майстер всяких теревень,
І найкраще, добре діло
Чіп завалить через день.

Проженуть з одного місця,—
Зникне Чіп, як та мана...
А за тиждень чи за місяць
В іншим місці вирина.

То начальником, то помом
Як не в тресті, то в млині,
То, скажімо, управдомом,
То в Заготсировині.

Гульк! Сьогодні в Станіславі,
Завтра в Курську чи в Лубнах,
Післязавтра у Полтаві,
В Кременчуці чи в Ромнах.

І коли б шепнуть Чопові:
— Ідь послом у Парагвай!
Він сказав би: — Ми готові,
Можна спробувать, давай!

Та, на щастя, знають люди,
Що з найкращого чопа,
Як не бийся, а не буде
Й поганенького стовпа.

ВІД ДУШІ

Я те знала, що вугілля по війні, як хліб, для нас,
Через те і намовляла подруг їхати в Донбас.
А вже чим я захоплюся, дорогі товариші,
Те роблю я не абияк, а від самої душі.

Чи працюю, чи кохаю,

А кохаю вже давно...

Все одно,

Дорогі товариші,

Все роблю я від душі!

Цілих три дні не ходила, а літала я в селі.

Сорок душ загітувала і себе в тому числі.

Ми пишалися й раділи, від'їжджаючи

в Донбас,—

Тільки хлопці спопідлоба подивлялися на

нас...

Розставатися, звичайно,

Тяжко й нам було воно...

Все одно,

Якщо хлопці люблять нас,

То приїдуть і в Донбас.

Як приїхали на шахту, як добралися туди,—

Скрізь руїни, купи цегли, будяків та лободи.
Де не станеш, де не глянеш — ні кола, ані
двора
Чи, як кажуть в нас в Донбасі: ні ствола, ані
копра.

Ми і там не розгубились,
І сказали всі в одно:
Все одно,
Буде краща в нас пора,
Піде вугіль на-гора!

Бо приїхало чимало нас туди з усіх країв:
Із Чернігова, з Полтави, з Коломиї та Сумів.
А машини з Ленінграда і з Уралу тут у нас,—
Всі радянські народи відбудовують Донбас.

На клич партії ми стали
Під єдине знамено:
Все одно,
Хай там злива, буря, град,
Піде діло в нас на лад!

Засукали ми рукава, подались на пустирі,
Тридцять місяців робили від зорі і до зорі.
І нова красуня-шахта підвелася, як жива,—
З попелища, з румовища. Тільки в казці так
бува!

А хіба ж ми не казали?
Говорили, і давно
Всі в одно:
Незабаром, як жива,
Шахта стане тут нова!

А коли вугілля перше подали ми на-гора,
Заплескали у долоні, закричали всі — ура!

Хлопці ж наші ще весною теж приїхали в
Донбас,
Бо, як видно, совість мають і кохають міцно
нас.

Чи кохаємо, чи робим,
Що робити нам дано,
Все одно,
Дорогі товариші,
Все іде в нас від душі!

СЛАВА

Про хороші, гарні села
Слава котиться весела,
А про наше Молоде
Не почуєте ніде.

Стали радити ми раду,
Як розвіяти досаду.

— Гей, подруженьки, дівчата,
Працюватимем завзято,
Що б там тільки не було,—
Вславимо й своє село!

Зліквідуєм наше горе! —
Ланкова до нас говоре.

І рішили ми на ділі
Показать себе в артілі,—
На буряк цукровий ми
Налягли іще з зими.

Кожна тут за двох робила,
Бо в гурті наснага й сила.

Рано-вдосвіта вставали,
Пізно ввечері лягали.

...До півночі хлопці любі
Марно ждали нас у клубі.

Свадьбу ж ланкової Фросі
Ми відклали аж на осінь.
А в буряк не тільки мрію,
Вклали всю агрономію.
В липні кожен бурячок
Був уже фунтовичок.
Ми дали, й не на папері,
По сімсот його центнерів.
Гарні стали наші справи.
Зажили дівчата слави,
І про наше Молоде
Слава скрізь тепер іде.
Пийте ж, друзі, чай на згадку
Не вприкуску, а внакладку!

БУДЕШ ВІК ПАРУБКУВАТИ

Гей, а хто в кохання грає,
Той приносить людям зло,
Той душі, мабуть, не має,
І, напевне, серце в того
Будяками поросло.

Нашій Марті не до жарту,
Полюбив Данило Марту.
Потім з неї став сміятись
Та до Галі залицятись.

Галя подругу любила
І зальотника Данила
Після вмови, після спору
Вигнала сапою з двору.

Він од Галі до Надії,
Від Надії до Марії...
Та зальотника Данила
Кожна з двору геть гонила.

В другі села біг Данило,
А дівчат як одмінило:

— Є в нас хлопці, наші, гарні,
Будем, кажуть, солідарні!..

Говорили всі без жарту:
— Це тобі за нашу Марту!
Як не вмієш покохати —
Будеш вік парубкувати!

Гей, а хто в кохання грає,
Той приносить людям зло,
Той душі, мабуть, не має,
І, напевне, серце в того
Будяками заросло.

1947

НОВОСІЛЬНА

Ой, Меланка, ой, Меланка,—
Поза всяким планом
Заручилася смуглянка
З їзовим Романом.

— Він без хати! — плаче мати.
Дочка й каже мамці:
— Буду милого кохати
Навіть у землянці!

— Хай не журиться Меланка,
Ми її розрада! —
Так сказала її ланка,
А його бригада.

І рукава засукали,
Й даром, не за плату,
Поза планом збудували
Їм за тиждень хату.

Заспівали у суботу
Дружки пісню гарну:

— Це за щирю вам роботу,
За роботу вдарну!

Два оркестри в хаті грали,
Як зайшла неділя,
Три дні свадьбу там гуляли,
Два дні — новосілля.

1947

СУЧАСНИКОВІ

Хто посадить деревину
У садку, чи край села,
Скажуть всі про ту людину:
Недарма вона жила!

Хто зростив дочку чи сина
І довів їх до пуття,
Скаже кожен: та людина
Недарма пройшла життя!

Хто в захопленні, із жаром
Скрізь народів служив,
Той життя своє не даром
На землі оцій прожив.

Як проб'є ж твоя година —
То промовить трудівник:
Так, він справжня був людина,
Так, він справді більшовик.

То найкращий прояв слави,
То найкраща похвала
За твої безсмертні справи,
За твої прості діла.

1947

ЛИСТ ДО ПОДРУГИ

Кажуть люди, що я вдатна,
Бо ще юна, а вже знатна,
І що в цьому щастя знак,
Що його кувать не треба,
Що воно саме, як мак,
Сіється на вдатних з неба,—
А насправді це не так.

Ми-то знаємо з тобою —
Щастя треба брати з бою,
Бо ні бурі, ні спокою
Не бува само собою.

В жовтні листя із черешні
В землі дальні, нетутешні
Вітер гомінкий мете,
А пригріє сонце в квітні
Наливне, аж золоте,
Знов черешня та привітно
Ніжним цвітом процвіте.

Ми вже знаємо з тобою —
Щастя треба брати з бою,

Бо ні бурі, ні спокою
Не бува само собою.

Різні, подруго, є люди,
Гідні шани і огуди.
Є без цвіту, є в цвіту.
Завше треба пам'ятати
Істину одну, просту:
У житті потрібно мати
Мрію, прагнення, мету!

Ми вже знаємо з тобою —
Щастя треба брати з бою!
Бо ні бурі, ні спокою
Не бува само собою.

Я собі мету і мрію,
Втіху, радість і надію
В праці, у труді знайшла.
Хочу, щоб вітчизна наша,
Як весною сад, цвіла,
Щоб у світі найбагатша
Й наймогутніша була!

Ми вже знаємо з тобою —
Щастя треба брати з бою!
Бо ні бурі, ні спокою
Не бува само собою.

МОЇ СТАРЕНЬКІ

Мій дід і бабуся з Прилуків,
З порядних людей, не з панів.
У них сорок дев'ять онуків,
Сім дочок і вісім синів.

А скільки у вас їх?

Ану-те, скоріш!

Одинчик — мазунчик,

А двійко — найбільш!

В Ромнах, Запоріжжі, Ташкенті,
В Одесі, Москві, Бухарі.

Військові ми, вчені, студенти,
Колгоспники і шахтарі.

Пишаються нами

Старі недарма,—

Ні одного в нас

Недбайливця нема.

Стареньким би дома сидіти,

Вони одробили своє.

І є в них турботливі діти,

І мати-вітчизна в них є.

— Бабуню, дідуню,

Спочиньте, пора! —

Щодня до них пише
В листах діввора.
І слухать не хочуть: — Лежати?
Лежати, внучата, не час.
Еж треба усе збудувати,
Що ворог понищив у нас! —
Тут декому варто
Було б з молодих
Серйозно повчитись
У наших старих.
Бабуся в колгоспі, при ділі,
Якщо не сапає, то жне.
Дідусь плотникує в артілі
І Гітлера вголос клене...
— А щоб ти, — говорить, —
Маленьким був здох.
Або ще із другим
Миколкою вдвох. —
А прийдуть з роботи, нівроку,
Ім заздять діди всі й баби.
Не бачились наче півроку —
Воркують, що ті голуби.
Чи пишуть листи нам
У наші краї.
Такі вони в мене,
Старенькі мої.
А ми в Запоріжжі, Ташкенті,
У Львові, Москві, Бухарі.
Військові, учені, студенти,
Колгоспники і шахтарі.
Пишається нами
Вітчизна сама.
Ні одного в нас
Недбайливця нема.

ЧАРІВНИЦЯ

Веселим лугом у село,
Заплетену в одну косицю,
Весіннім вітром занесло
Оцю маленьку чарівницю.

Бджільничий технікум вона
На тому тижні закінчила,
В контору вбігла,
Мить одна —
Ї рахівника приворожила.

Розглянув пильно голова
Її чистенькі документи:
— Бо, каже, інколи бува,
Снують усякі елементи...

Вона усміхнена була
І по-дитинячому мила,
Оформивши свої діла,
Уже на пасіку спішила.

Ще де та пасіка була,
А дівчина усе вже знала.

На груди впавши їй,
Бджола
Про все, ридаючи, сказала.

Що ні туди, ані сюди
Прислали пасічника знову,
Спішила дівчина туди,
Бо знала їх, бджолину мову.

На пасіці ж такий був стан:
Один умлінно бджіл ганяє,
Другий, Микола Басаман,
Льоток у вулику справляє.

На те, що гнівались бджілки,
Завжди була одна заява:
— Ти не зважай на пустяки,
То їхня особиста справа...

Що тут звичайна річ — війна,
Говорять гулі під очима
У Басамана і Тягна,
Помічника його, Трохима.

Махрою друзі затяглись,
Тут і насіла їх дівчина.
Їй цигарки оті здались
Не менші, як по піваршина.

Із рук їх вирвала вона
І мовчки кинула додолу.
Микола глянув на Тягна,
А той поглянув на Миколу.

«Не може бути! Га? Невже?
Щоб так ото у їхній хаті?»
А дівчина стояла вже
У сніжно-білому халаті.

Трохим всміхався сам собі,
Микола звівсь і став у позу.
Та в гості очі голубі
Не жарт таїли, а погрозу.

— Здорові будьте, ви і ви!
Махри палити тут не можна.—
І старший кинувсь:
— Ти диви,
Кури «Казбек», ясновельможна...

— Бджола, кажу, від тютюну
Нервує, знайте хоч тепер ви.
— Бджола нервується? Та ну,
В бджоли, виходить,
Є ще й нерви?

А дівчина своє вела:
— І нерви й серце є у бджілки,
Не терпить грубості бджола,
А також запаху горілки...

Скипів Микола:
— Це вже ні,
Яке тобі до цього діло?
Сам лікар приписав мені
Для апетиту,
Зрозуміло?

А ти взялася відкіля,
Що кидаєш мені огуду? —
Всміхнулась, наче немовля:
— Я тут за пасічника буду!

І, брови скинувши круті,
Стоїть, насмішкувата трошки,
А бджоли — наче золоті
На білому халаті брошки.

І на руках і на лиці
Зумрили, весело співали.
Микола здавсь, комахи ці
Її всерйоз уже признали.

І, очі втупивши у діл,
Подавсь лужками-бережками,
Весь час одмахувавсь од бджіл
Не в міру довгими руками.

А що затримало Тягна,
Про це не скаже він ніколи.
Вона? Можливо, що й вона,
Але ж можливо, що і бджоли.

Трохим натуру мав, як сталь,
З кишень повивертав махорку,
На другий день надів медаль
На чисту, нову гімнастьорку.

Вона помітила це враз,
Схвалила все лише очима:
— Так от, бджола, кажу, для нас,—
Звернулась ніжно до Трохима,—

Не тільки мед, запам'ятай,
Це факт, тут зайві суперечки,
А ще й високий урожай
Садів, і клеверу, і гречки.

Вона достатки нам несе,
А що було в твого Миколи? —
Трохим на вус мотав усе,
Уважно прислухались бджоли.

Своє збагнувши завдання,
Забувши про старі клопоти,
З відтого пам'ятного дня
Дружніше брались до роботи.

Хвалили дівчину: яка!
А скільки ж ми терпіли муки...
Відчули в ній представника
Мистецтва й справжньої науки.

...На кого ж очі голубі
Хоч раз устигли подивиться,
Той вам казав і сам собі:
— Не дівчина, а чарівниця!

Лише Микола Басаман
Не міг простити їй огуди:
— Пускає в очі нам туман,
А їй знічев'я й вірять люди.

Хіба ж то пасіка,
То гроб!
Не цього клімату ті бджоли...
Вари всю зиму їм сироп,
Ще й силують ходять до школи.—

Коли ж артільці восени,
Чого ніколи не чекали,
На вироблені трудодні
Медку солодкого дістали,

Коли ж та дівчина мала
На зібранні оголосила,
Що їм за літечко бджола
Сто тисяч грошей наносила,

Що сад і гречка врожаю
Дали їм більше, майже вдвічі,
То пасічницю всі свою,
Хто й раз не бачив її в вічі,

Розцілувать ладні були.
(А хлопцям це частенько сниться).

Усі їй слали похвали

І звали:

— Наша чарівниця!

І самі горді парубки
Готові все до ніг їй скласти,
Щоб хоч на день в помічники
До дівчини ції попасти.

Один Трохим між усіма
Тримався, наче він із криці,
Хоч був, як кажуть, без ума
Від оцієї чарівниці.

ПРАВДА *

Скривдив якось дука Клим
Удову Кирюшу,—
Одхвотив шматок городу
І родючу грушу.

Молодиця в плач та в крик:
— Що ж я діять буду! —
Узяла та й подала
На дуку до суду.

Климова кума вдові
На вушко шептала:
— Ти, сестричко, в тих судах
Збудеш те, що й мала.

Він маєтний, заката
Тебе, недоріку,—
Так було колись, так є
Й буде так довіку.—

* Написано для західних областей України.

Молодицю на куму
Узяла досада.
— То було так за панів,
Зараз наша влада.—

Потім окорок взяла,
Вбгала в перевесла
Ї на квартиру до судді
Нищечком понесла.

Аж розсердився суддя
Ї не на шутку видно:
— Так робили за панів...
Стидно, каже, стидно! —

Жінка дума: Бісів Клим
Загодив. Морока...
І дрижить, тремтить в суді,
Аж зубами цока.

Потім, наче сонце, враз
Обдало Кирюшу.
Суд схвалив вернуть вдові
І город, і грушу.

І дарма, що Клим учвал
Гнав коня по тому,
Баба все-таки прийшла
Першою додому.

Кликнула свою куму,
Та кивнула Варці,
Їли окорок утрьох
І пили по чарці.

І вдова сказала так:
— Де пани — нам вада,
Суща правда тільки там,
Де радянська влада.

1947

КАТРУСЕНЯ

Є в маленької Катрусі:
Татко, мама, дві бабусі,
Та ні брата, ні сестри,
Ну, а тьоть — аж цілих три!..

Всі Катрусю дуже люблять,
Виціловують, голублять,
Що захочеться Катрусі,
Зроблять тьоті та бабусі.

А Катруся губки дує
Та все більше вередує:
— Чом це кукла, любі тьоті,
Язика не має в роті?

— Бабо перша, бабо друга,
Де мій слоник? Де папуга? —
Тупа ніжками та злиться:
— Де мій бантик? Де лисиця?

Всі під ліжками зникають
Та цяцьки її шукають.

Втихомириться на мить,
Потім знов як закричить:

- Зашнуруйте черевички!
- Пошукайте рукавички!
- Надягніть мені калоші!
- Ох, які ж ви нехороші!

Так Катрусенька оця.
Вередує без кінця.
На бабусь, на тьоть кричить,—
Замовка ж тоді, як спить.

А бабусі, тьоті, мати
Вже не можуть навіть спати.
Так ухоркує щодня
Іх оце Катрусеня.

А як стане підростати?
Прийдеться подвоїть штати
ТЬоть, звичайно, та бабусь —
Ми вже знаєм цих Катрусь.

Мудрі люди приповідку
Склали ж, мабуть, недарма:
«Котика чим довше гладиш,
Вище хвіст він підійма!»

Строго кажучи, між нами,
Винні тати тут і мами,
ТЬоті, звісно, та бабусі,
Що такі ростуть Катрусі.

1947

МАРТА

Будем ширими у всьому,
Нічого таїть гріха:
Наша Марта, в основному,
Підбирала жениха.

Дівці був з усіх найкращий
Ну, звичайно ж, Гриць Довгаль.
Хлопець справді підходящий,
Із професії коваль.

Тут признатися я мушу,
Дорогі товариші,
Марті Гриць запав у душу,
Але в Грицевій душі

Вже звила собі кубельце
Мотря, славна ланкова,
Полонила душу й серце.
...Так не тільки з ним бува.

Мотря Марту розізлила:
— Ах, так он якої ти!..

І вона Грицька рішила
Спритністю перемогти.
Навела шнурочком брови,
Плаття скинула старе,
Одягла шовкове. Й знову...
Але й знову не бере!

Накрутила пишні кудрі,
Зіллячком злупила вид,
З Києва помади й пудри
Й привіз Сахно Демид.

В хаті тижнями сиділа,
Не виходила на двір.
Личко стало ніжне, біле,
Тонше за тонкий папір.

Не бере!.. І Марта тліла,
Ні спокою вже, ні сну.
Так просиділа без діла
І весну, і посівну.

Гриць вже в'ється біля тої,
Що як та жива вода,—
Біля Мотрі-ланкової.
І вона за ним впада.

Все тут Марта зрозуміла,
В Марти варить голова,
І собі взялась до діла,—
Вийшла дівка у жнива,

Запалилася на сонці,
Стала вся, як золота.

Придивились краще хлопці:
— Е, та Марта вже не та!..

Серце ожило дівоче,
Нічого таїть гріха.
І тепер, якого схоче,
Знайде Марта жениха!

1947

ТОНЯ

Десь на березі Росави,
Може, Росі, може, Псла,
Як у бога за дверима,
Донька в матері росла.

Та й купала мати дочку
У медочку, в молоці...
Наливалась, рожевіла
Донька Тоня на лиці.

— Ну, картиночка ж, ну, лялька,
Що там лялька, янголя!..—
Найніжнішими словами
Мати доньку вихваля.

Що б їй тільки не схотілось,
Зокрема чи взагалі,
Мати витягнеться в нитку,
А дістане й з-під землі.

Ну, а слів таких, наприклад,
Як «не можна», як «нема»,

Доня змалку не сприймала
Взагалі і зокрема.

В школі що б не натворила,
Завше винні вчителі —
Тоня скрізь і всюди права
Зокрема і взагалі.

Вісім літ сиділо в школі
Й не збагнуло янголя,
Що не сонце круг землиці,
А круг сонця йде земля.

Розумнішої ж для мами
Не було ніде дочки...
Так вбивалась, як то кажуть,
Дівчина в колодочки.

І за двадцять, майже, років
Хати й раз не підмела.
Дівка в пору ту вагою
До центнера вже була...

Мати ж все купала дочку
У медочку, в молоці,
Хоч сама вже подалася,
Помарніла на лиці.

Може б, трохи пособила
Мамі донька дорога?
Мало що там хтось придума,
А жара, а пилюга?!

Все при люстрі, на голівці
Крутить пишні кренделі,

І нічого більш не знає,
Зокрема і взагалі.

І єдина тільки мати
Тут нічого не вбача.
Чи й зовсім не бачить, може,
Чи, гляди, й не поміча.

Та видніше завше збоку,
Це повинен кожен знать,—
І рішили добрі люди
Дочку й матір врятувать.

У бригаду на пораду
Запросили їх обох,
І сказали Тоні строго:
— Вибирай одно із двох,

Або ж завтра зранку в ланку,
Або ж,— вигукнули з місць,—
Хто, голубко, не працює,
Той, пробач нам, і не їсть!

Та й нащо, сама подумай,
По землі ходить дарма
І нудити білим світом,
Взагалі і зокрема!

От бабусям — інша справа,
Ім сидіти в холодку,
А тобі, Антосю, сором!
В силі, в тілі, у соку.

Дівка станула на дибки,
Але це не помогло.

Супроти, як мур, стояла
Вся артіль, усе село.

— Та й навіщо,— їй на вухо
Шепче лагідно стара,—
Люди ж нам не зла бажують,
А найкращого добра!

Так на цьому й порішили.
Так на цьому й розійшлись.
Слово честі, дівка людям
Ще подякує колись,

Як походить літо в поле,
На просапку та в жнива,—
Зробиться струнка й граційна,
І весела, і жива.

Значно легше буде спатись,
І виводить горяка,
І полоти, і в'язати,
Й танцювати гопака.

Одне слово, легше буде
Їй ходити по землі.
Це вам, друзі, чиста правда,
Зокрема і взагалі.

Та й закон, закон ми ж маєм
(Ще раз вигукнули з місць),
Золоті слова у ньому:
«Хто не робить, той не їсть!»

1947

ЯНГОЛ-МОЛОДИЦЯ

Химка жєнщина плоха,
Серце добре в неї...
Якось чув я, як вона
На весіллї в Мовчана
Привертала жениха
До дочки своєї.

— Будеш,— каже,— все життя
Дякувать, Євмене.
Вік звікуєш до пуття,
І не буде каяття,
Катя янгол, не дитя,—
Вся пішла у мене.

Ну, а я то вже ж така
Делікатна й тиха,—
...А от Настя у Божка
Так вогнем і диха —
Перед нею укляка
Навіть Соболиха.

Або та, що на моржа
Страшно схожа,— Ніла.

Та заріже без ножа,
Їсть і їсть, як та іржа.
Трьох зятів із'їла

Й двох своїх чоловіків...
Ну, а Соломія
Переспорить всіх чортів,
Ніби в неї сто ротів,
Як у того змія.

Всі мене як опадуть,—
Просто з ніг валюся.
Горла не порву чуть-чуть,
Ледве одгризуся...

Щоб не було каяття —
Сватайся, Євмене,
Вік звікуеш до пуття.
Катя ніжна, мов дитя,
Вся, як єсть, у мене.—

Підхопився Химчин зять
Та мерщій із хати,
Й картуза забув узять,
Кілометрів, мабуть, з п'ять
Лопотіли п'яти.

ЧЕРВОТОЧИНА

Село — і серце одпочине,
Неначе писанка село...
Поміж садками річка лине,
А в ній хлюпочеться Павло.

Павло Трохимович Загреба
Колгоспний, значить, голова.
Вже й сонечко упало з неба,
Останні промені хова,

А чоловік уперто плава
(Такий проплаває всю ніч),
Видать, в людини пильна справа,
І я спитав: — У чому річ?

Як по моїй, кажу, прикметі,
То ти полюєш карася.
— Та де там, — мовить, — в очереті
Запропастилося гуся.

Гусак у крила тут як сплесне,
Як закричить: — ура, ура!

За ставлення за доброчесне
До колективного добра.

І я сказав собі на втіху:
— Таких носити на руках! —
А качур аж присів од сміху:
Ках-ках, ках-ках, ках-ках, ках-ках...

Качки опасисті, добротні
Не зводять з качура очей,
Було їх тут не менш півсотні
І стільки ж, приблизно, гусей.

І всі сміються. В чому діло?
Чого регочете, дурні?
І стало все тут зрозуміло
Лише на другий день мені.

Зайшов я вранці до пташарні
(Хоч і не радив голова),
А де ж качки й ті гуси гарні?
На перекладині сова

Після турбот нічних дримає.
Щебечуть дружно горобці,
В куточку курка засідає,
А в тої курки на лиці,

Опріч докору, гніву й стиду,
Така скорбота залягла...
І все на того зненавиду,
Сиріч, на голову Павла.

Тепер навряд чи є потреба
Пояснювати вам, чому
У річці бовтався Загреба,
Бо то ж у нього на дому

Пташина ферма і свиняча...
Про що говорять ці діла? —
Куркульська, загребуща вдача
В Загреби цього, у Павла.

А де ж наживи дух витає,
Де загібають обома
Під себе, звісно, всякий знає,
Що там ладу уже катма.

.

Село — і серце одпочине,
Неначе писанка село.
Отож, де є такі личини,
Зробіте так, щоб не було.

1947

А ЗЕМЛЯ ОДНАКОВА

— А чого це, а чого це,—
Вся артіль бідкується,—
У сусідів земля родить,
А у нас лінується?

Запитали в голови ми,
В Мазуренка Якова:
— А чого це так виходить,
Еж земля однакова?

А чого там бистрі коні,
Ситі, справні волики,
І дівчата — як жоржини,
Й хлопці — як соколики.

А чого так? —
І взяли ми
Голову за шиворіт,
У людей усе як треба,
А у нас навиворіт?

Стало в піт його вкидати,
Почало оскомити.

З півгодини і словечка
Він не міг промовити.

Краска виступила, наче
На варенім ракові.
Думав, думав, та й промимрив:
— Люди не однакові.

— Що й казать,— усі гукнули,—
Видумано здорово!
Різні голови в голів,
Безголовий голово!

І зняли одноголосно
Оцього ми голову,—
І обрали одностайно
Катерину Долову.

1947

ЧАСТІВКИ

Ми природу розгадали,
Всі секрети знаємо,—
І за літо два врожаї
Льону вже збираємо.

Ми пишаємось недаром
Нашими дівчатами:
Скоро Марта й Мотря будуть
В нас лауреатами.

Більше спортом ви займайтесь,
Парубки бідовії,
Виростають гарбузи в нас
Чотирипудовії.

Вже погодилась природа
З нашими законами:
Чай ми п'ємо у колгоспі
З власними лимонами.

Парубки до нас приходять
І безвусі й з вусами,

Факт — захоплюються нами,
Кажуть, що цитрусами.

Дам селітри бурякам я,
Дам сульфат-амонію,—
Восени куплю в подарок
Милому гармонію.

Всі роботи ми проводим
Темпами навальними,—
Все ми сієм тракторами,
А жнемо комбайнами.

Є в селі у нас радисти:
Митрофан із Надею;
На гулянку викликає
Він її по радію.

* *
*

Ми з гармонією разом,
З нашою подружкою,
Ледарів та симулянтів
Вдаримо частушкою.

За стахановську роботу
Мотря розпинається,
А як прийдеться до діла,—
Дівка огинається.

Голосочок, як у пташки,
В нашої Мелашки,

Гарна дівка, тільки в неї
Ледарські замашки.

Ганьці скажеш про роботу,
Ганька зразу в лайку,
На язик же вона грає,
Як на балалайку.

До роботи Марта хвора
Й тихого характера,
А розсердиться, так може
Перекинуть трактора.

Є аж дві в нас чемпіонки:
Мотря в спекуляції,
А Маруся Загинайло —
Ця по симуляції.

А тепер ми поговорим
З іншими личинами,
Є такі ще, є такі ще
І поміж мужчинами.

Чи в нашого бригадира
Голова не хвора?
Налічив нас більше в полі,
Як було учора.

Що за лихо з чоловіком,
Гляньте, придивіться —
Бригадир наш добре випив,
І в очах двоїться.

Наш Омелько заправляється
Біга на колонку,

А мотор його вживає
Тільки самогонку.

Є в нас Федя у бригаді,
Що нам з ним діяти!
Навіть муху лінується
З лисини прогнати.

Роботящий комірник наш,
Просто верне гори.
Везуть люди до комори,
А він із комори.

Так давайте, любі друзі,
Всю оцю породу
Та й виведем на сонечко,
Ще й на чисту воду!

Та з гармонією разом,
З нашою подружкою,
Крім усього іншого,
Вдарим ще й частушкою!

1947—1949

ПОЖЕЖНА ВЕЖА

Вежа ця усюди є,
Мали й ми ту вежу.
Звідти хтось було й дає
Знати про пожежу.

— Десь пожежа, десь горить,
Чуєте, Євмене? —
А Євмен погляне й спить:
— Це горить не в мене...

Є й такі іще в наш час, —
«Тільки в мене б тихо...»
Та недавнечко і в нас
Скоїлося лихо.

Зайнялася вежа та,
Аж казати стидно.
Вартовому з-за борта
Вниз таки не видно.

Він же мусить, так сказати,
Дальні далі оглядати.
А пожежна каланча
Вже палає, мов свіча.

Доведеться зняти?
— Знять негайно, зараз знять,
Бо нема вже ради,
Зняти голову,— кричать,—
Голову міськради!

1947

НЕДАРОМ КРУТИТЬСЯ ЗЕМЛЯ

...І знов у глибину води
Дніпровські канули пороги.
На штурм вугілля і руди
Понесли знову проводи
Яскраве світло перемоги.
Мов з клітки, пісня з-за Карпат
На рідну вирвалась Україну.
За нею вирушив наш брат,
Що намагавсь прийти стократ,
Й прийшов-таки в свою родину.

Сміється сонце звіддаля,
Цілує землю щирим жаром.
Недаром крутиться земля,
Більшовики живуть недаром.

Загинув нелюд, що в крові
Бродив по нашій Україні
Й хвалився бути у Москві,—
Та наші браття бойові
Його прикінчили в Берліні.
Загибли ті, що кривду й жах

По світу білому носили.
Зависли в петлях на стовпах,
І зловорожий їхній прах
За вітром в Нюрнбергу пустили.

Хай знають інші: та петля
На них таким же віє чаром.
Недаром крутиться земля,
Більшовики живуть недаром.

Даремно ще живі пани
Свій злочин думають сховати.
Пожежу нової війни
Вже знов роздмухують вони,—
Ні, не втекти їм від розплати.
Їх викурять ізвідусіль
Народи їхні, наші друзі,
Розтопчуть, знищать, як ту міль,
Катюзі дасться по заслугі.

На віки вічні щезне тля
Під спопеляючим ударом.
Недаром крутиться земля,
Країна Рад живе недаром.

ЛИСТИ ДО ПРЕЗИДЕНТА

Першій

Шановний сер,
Чи як вас там!
Не прогнівiтьсѧ, пане,
Бо це не вашi пишуть вам,
А наші громадяни
Із України, з-під Черкас,
Колгоспники з «Прогреса»:
Юхим Самусь, Тронько Панас
Та Оникій Колеса.

Хоча воно й не близька путь
Од нас у вашi Штати,—
Та вам про нас уже, мабуть,
Доводилось чувати.
Ви президент поки що, так,
Не прості й ми в артілі,—
Нас троє тут,
І всяк — мастак
В своєму, звісно, ділі.
Самусь, наприклад, моторист,

Я — майстер по пшениці.
Панас Тронько — спеціаліст
По цеглі й черепиці.
Оцю преамбулу, сказать,
Ми пишемо свідомо,—
Щоб вам докладно показать
І хто ми є, і що ми.

Авторитети наші, сер,
Ще в комнезамі куті,
Тож поговоримо тепер
На чистоту й по суті.

Скажіть,
Чи в вас таке бува,
Чи вам коли кортіло
Хороші, добрії слова
Перетворити в діло?

Недавно, перед обранням,
Ви скрізь про мир волали
І все закинули к свиням,
Як тільки вас обрали.
Знов бомби атомні прете
У штабелі, в кагати,—
І лицемірно кричите:
— Себе обороняти!

А задля чого вам оті
Союзи, блоки, пакти?

А ми привикли у житті
Зважать лише на факти.
Ви репетуєте весь час,

Неначе з перепою,
Що нібито Москва на вас
От-от піде війною...

Пробачте нам,
Та ви в цю мить
Похожі на хапугу,
Що сам украв
І сам кричить:
— Держіть, ловіть злодюгу!..

Та ось почули ми слова,
Почув світ мову щиру,—
До вас звернулася Москва
Із справжнім Пактом миру.
Що ж ви сказали їй
На це
Яко поборник миру?
Сховали в тінь своє лице,
А в закуток сокиру!..
Гадаєм, та й не ми одні,
Що ви, задля розваги
Хазяїнів своїх,
Ладні
Ковтати в цирку шпаги.

Невже ви, сукині сини,
Не бачите, уперті,
Як до ганебної стіни
Москвою ви приперті?
В вас пам'ять куца
І слаба,
Язик лиш до коліна...
А може, сниться вам судьба
Покійників з Берліна!..

Колгоспники з «Прогреса»:
Юхим Самусь, Тронько Панас
Та Оникій Колеса.

Д р у г и й

Оце, закінчивши сівбу
І маючи дозвілля,
Відпочиваємо добу.
(Сьогодні в нас неділя).
Про те,
Який там день у вас,
Тут вийшов спір між нами.
— В них, тобто в вас,—
Сказав Панас,—
Все догори ногами,—
Буржуям свято круглий рік,
Бали та іменини,
А трударі увесь свій вік
Не розгинають спини...—
Проте, ми певні,
Прийде час
І буде все як треба...
Та ви послушайте про нас,
Ми скажемо про себе.
Ми певні за свою судьбу,
Бажаєм всім так жити!
Так, значить, скінчили сівбу
Й рішили відпочити.
Пішли на поле,—
Красота!
Не можна надивиться...
Які стоять у нас жита,

Яка стоїть пшениця!
Артіль у нас передова,
Бо золоті в нас люди...
Центнерів так по тридцять два
Зерна в Колеси буде.
І радісно за друга нам,
Бо чоловік як з криці.
Про нього ми писали вам,
Він — майстер по пшениці.
Живе на світі не дарма
(Такі усі ми троє).
Ні в кого сумніву нема,—
Одержить він Героя.
Після таких, звичайно, справ
Зайшли до його хати...
Взяв балалайку він, заграв,
І стали ми співати.
Самі складали ми вірші,
Не гірші, як у «Перці»,—
Бо дуже легко на душі
І радісно на серці.
Земля в цвіту...
Весна прийшла —
Дерева білі-білі...
Хороші, пане, в нас діла
І дома і в артїлі.
А років, скажем, через п'ять
Ви знаєте, що буде?
Ну, словом, те, чого хотять,
Того й доб'ються люди.
Бо в нас вони хазяїни,
Господарі усьому,—
І скривдити себе вони
Вже не дадуть нікому.

Про те,
Як здоровствуємо ми,
В листі не розказати,—
Про це, шановний сер, томи
Потрібно написати...
Не думайте, що наша ціль
І вас загітувати,
Щоб ви також до нас,
В артіль,
Рішилися вступати.

Ні,
Ми складаєм ці листи,
Простіть за неув'язку,
Щоб здерти все-таки, стягти
З вас лицемірства маску.
Нехай іще раз гляне світ
На вас,
Без лоску й шику,
Яку зробив з вас Уолл-стріт
Куму слизькоязику...
Ми пишем вам в зв'язку з одним
Із міжнародним фактом,
В зв'язку, шановний сер,
З отим,
Із Атлантичним пактом,
Який, на вашу думку, теж
Є пактом оборони...

Шановний сер,
А совість де ж?
Купили в вас її, авжеж,
Рокфеллери й дюпони...

Скажіть нам,
Не як дипломат,
Скажіть, та без підлоти,
В Кореї нищили малят
Не ваші самолёти?
А в Індонезії чиї,
І дні, і ночі, й ранки,
Ведуть на знищення бої,
Не ваші, може, танки?
Ви й тут злукавите: — Вони
У всьому винуваті,
Вони загрозу, бач, війни
Несуть у мирні... Штати.
— Не ми на них, вони на нас,
Вони пішли війною!..—
Так і зіпаєте весь час,
Неначе з перепою:
— Москва йде через океан
На миролюбні Штати...—
Цих крикунів, шановний пан,
У балаган би дати.
Скільки в словах отих кипить
Брехні, нахабства, блуду...
Та вам нічим не обдурить
Уже простого люду.
І гітлерівці у свій час
Так само лізли з кожї.
І хто зна,
Чи вони на вас,
Чи ви на них похожі...
Одно нам ясно, Уолл-стріт
І всі ви, шалапути,
Давно хотіли б цілий світ
Доценту проковтнути.

Перекажіть таке їм, сер:
— Панове, киньте злитись,
На світі є СРСР
І можна подавитись.
Ми правду кажем, далебі,
Було так завше досі.
Це й зарубайте ви собі,
Шановний сер, на носі.
Загине всякий, хто до нас
Поткнеться як агресор,—
В цім запевняємо ми вас,
Колгоспники з «Прогреса»:
Юхим Самусь, Тронько Панас
Та Оникій Колеса.

Т р е т і й

Це пишуть знов-таки до вас
Колгоспники з «Прогреса»,
Що недалеко від Черкас:
Юхим Самусь, Тронько Панас
Та Оникій Колеса.
Тут попаде не тільки вам,
А й суддям і воякам,—
Найбільше ж вашим хазяям
Та їхнім посіпакам.
Оскільки й ви
До них також
Належите, мосьпане,
То лист оцей і вас, отож,
Хоч трохи,
А дістане...
На днях довідався наш люд

Про дуже дивні вісті,—
Про те, що ви
Дали під суд
Дванадцять комуністів
За те, що ці товариші
Ідуть з народом в ногу
І що до людської душі
Знайшли собі дорогу,
Що не хочуть такі-сякі
Звертать з путі своєї,
Що в них, бач,
Зовсім не такі,
Як в Даллеса, ідеї...

Перекажіть отим панам
Нехай не лізуть з шкіри,
Народ уже
Ні їм, ні вам
У блуд отой не вірить.
Ви всі в брехні,
Як у шовку,—
Вона вас і підкосить...
Народ на власному віку
Набачився вас досить.
Нових ідей не захитать,
Не засадить за ґрати,
Ані в петлю запетлювать,
Ні розстрілять з гармати!
І жалюгідна ваша рать,
Що вийшла їм навпроти.
Од них у прірву полетять
Престоли, трони, доти...
Вони виводять люд з п'тьми,
Із мороку й туману...

Раби рішили стать Людьми.
І скоро ними стануть!

Союз Радянський
Тридцять літ
Існує недаремно,—
І рветься все живе
На світ
Звідтіль, де затхло й темно...

Нам смішно, пане,
З тих базік,
Що б'ють себе у груди
І твердять,
Що двадцятий вік
Американським буде.
Брехня, шановний сер,
Міраж...
Ви гляньте в іншу призму,—
Двадцятий вік
Не ваш,
А наш,
Вік щастя, комунізму!
Та й ви недаром, далєбі,
Розтрачували сили,
Самі ви з трударів собі
Могильників зростили.
І зроблять так вони,
Як ми
В сімнадцятому році.
І стануть теж,
Як ми — Людьми,
Бо — правда на їх боці.
Іде по світу ця мета

В своєму «Маніфесті»...
От з цим-то ми
Й вітаєм вас,
Колгоспники з «Прогреса»:
Юхим Самусь, Тронько Панас
Та Оникій Колеса.

1948—1949

ЖЕРЦІ НАУКИ

Американська преса повідомляє про те, що вчені США винайшли токсин, однієї унції якого досить, щоб знищити 180 мільйонів людей.

Ось завчасно лисіють над чим
Їхні «світочі»... «друзі» науки...
Людобивцям приреченим, злим,
Заглядаючи жадібно в руки.

Чи ж на те пломеніли в огні
Наші мужні, безсмертні предтечі,
Щоб досягнення їх в наші дні
Обернули на вбивство малечі?

Скільки світ життєлюбів тих зна,
Що йому безкорисно всі сили
Віддали, тих, чії імена,
Як сонця, нам шляхи освітили,
Подолавши страшну темноту,
Мракобісся, що вабить вас нині,
Щоб звеличить життя красоту

І вдихнути надію людині.
Їх прославила в наших віках
Не пиха, не дивацька химера.

В кого подиву не виклика
І захоплення подвиг Пастера!
Хто Мічуріна не спом'яне
Теплим словом чи серцем без слова?
Тімірязєва ім'я ясне,
Імена — Богомольця й Попова,—

Всіх, чиї невмирущі діла
Процвітають нев'янучим цвітом.
Чия слава в віки пролягла
І горить негасимо над світом?

Ви ж всі дишете духом лихим
І паскудите в храмі науки,
Все життя людовбивцям тупим
Заглядаючи жадібно в руки!

1948

СУСІДИ

Поема

1. У колгоспі «Перше травня»

Звечора приспавши втому,
Рано-вранці,
На зорі —
Вирушають в поле з дому
І возниці й косарі.
Любо глянуть на простори:
В ділі всі,
Старі й малі,—
Захотять, то зрушать гори!
Одно слово, у селі
Жодної душі нема,
Котра б їла хліб дарма.
Скрізь би так повинно бути,
Особливо у жнива.
Та, на жаль, ще й так бува,—
Вам доводилося чути,
Є таке село Багва.
Є й артіль там «Перше травня».

У цвіту, як в молоці...
Збоку глянеш,—
Гарна, славна!
Але єсть у ній людці,
Що, як правду вам сказать,
Даром хліб і сіль їдять.
Візьмем спершу тих,
Которі
Прикидаються, що хворі,
В кого пошестей навала
Та таких, що тільки на!
Медицина їх не знала
Та ніколи і не зна...
А в простих людей натомість
Цим недугам назви єсть:
— Загубила Мотря совість,
Загубила Настя честь.

Є хвороба ще й родинна,
Заразлива, як чума...
...Ну, хіба ж Марія винна,
Що вона Плющу — кума?!
А чи, скажемо, Домаха,
У якої рідна сваха
Головиха вже сама...
Що бухгалтер муж у Галі,—
І так далі, і так далі.
Ще одна є пошесть — чарка.
Ця подужа і слона.
Смуток, радість, а чи сварка —
Тут як тут
Уже й вона!..
Скільки чарочка ця люду
Завдала і лиха й зла!..

Увела в ганьбу й огуду,
Скільки з розуму звела!..
Скільки збилось тих
З дороги,
Що без толку чарку п'ють,—
Але чарка ще нікого
Не наставила на путь.
— Що ж це, вже не можна й пити? —
Здвигнете плечима ви.
Можна,
Та не тра губити,
Як то кажуть, голови.
Бо при всякім
Чеснім ділі
Крутяться і ловкачі.
Ці людці на злее вмілі,—
Зброя їх — могоричі.

От візьміть Плюща,
Він чесно
Жив, як всі живуть у нас.
І ловкач йому облесно
Не вклонився ані раз.
А чому?
Та дуже просто,
Рядовий він у колгоспі.
Але ось Плюща обрали
Головою.
Діло есть!..
Вмить його вони признали,—
Тут йому і шана й честь...

Плющ тепер не просто Ваня,
А Іван уже Хомич!

Дехто з ледарів із «Травня»
Зве його на могорич,
Вся та братія, котора
Одверталася ще вчора.
А сьогодні тисне руку,
Переламується вся
Й пánтрує, неначе щука
У ставку на карася...

Плющ заходить на чарчину,—
А де чарка, там і дві...
І здається, що людини
Кращої нема в Багві,
Як оцей Лука Загреба...
П'є Плющ третю до денця.
Гостя званого Загреба,
Для годиться, як і треба
Вихваляє без кінця...

А на другий день ти просиш:
— Вийди в поле, вже ж пора...
Ну, пов'яжеш,
Ну, покосиш...

Не виходячи з двора,
Сперсь Лука на огорожу,
Оскальнувся, мов Рябко:
— Ну ж, їй-бо, ніяк не можу,
Клопоту по от-тако-о!..

Тупцяє з ноги на ногу
Голова, Іван Хомич,—
Що він зробить тут?
Нічого.

Могорич є могорич!..
І не п'ється вже й не спиться...
Ну, а сонечко пече,—
В полі сиплеться пшениця,
А просце тече, тече...
Скільки шкоди спільній справі!..
Через тебе, далєбі,
Земляки твої в неславї
І артіль твоя в ганьбі.
Отже, треба, земляки,
Все зробити навпаки!

2. Дід Онисько з «Перемоги»

Факт,
Онисько Тавруватий —
Дід, але не простий дід.
От що саме забувати
Критикам було б не слід,
Тим, которі
Довгі літа
Лазили в космополітах,
Ну, а також, звісно, й тим,
Що підспівували їм.

Критикани, злі й похмурі,
Це ж вони,
Завжди з кийком,
Бігали в літературі
За таким, як він, дідком.
Прочитавши раз в житті
Їх наклепницькі статті —
Дід, у захист власних прав,

Землякам таке сказав:
— В цьому ділі, любі братця,
Мусять власті розібраться,
Бо вони з своїм кийком
І на вулиці ганяться
Будуть за отим дідком,
Як у книгах нас не стане...
Що за кодло препогане!
Ти приїхало б сюди
Та й почуло б, як діди
Переконливо й до ладу
Розтлумачили б тобі,
Як вони радянську владу
Здобували в боротьбі,—
Як жандарми нас хапали,
Витягали й з-під землі,
Як за нами полювали
І петлюри й куркулі...
Як на спинах нам від поту
Виступала чорна сіль...
Як здолали ми підлоту,
Як єдналися в артіль,
Щоб самим про себе дбати
І міцніти з року в рік,
Щоб ніякі супостати
Не збороли нас повік!
Як ми німця-людодоїда
Частували тут колись...
Ти прийди до цього діда
І у ноги поклонись!..—
Так за очі критикана
Дід Онисько відчитав.
Правда, і односельчанам
Теж він спуску не давав.

І хоч цьому чоловіку
У відставку час по віку,
Він не вийшов у відставку,
А своїх домігся прав
І жінок собі у ланку
Найзавзятіших зібрав.
І якщо Героя Таню
Перегнуть він і не зміг,—
Так і діда ж у змаганні
Ще ніхто не переміг.

Є старому чим гордитись,
Не в чиюсь,
В його артіль
Подивитися, повчитись
Йдуть і їдуть звідусіль.
І що сам він не в обозі
В знаменитій «Перемозі».
Спать останнім він лягає,
Але першим устає.
До світанку облітає
Господарство все як є!
Все помітить,
Все побачить,
Цей нічого не мине.
Там, де добре — дід відзначить,
Там, де кепсько — дід лайне.

Вийшов дід сьогодні з хати,—
Легко в нього на душі:
Бо артіль кінчає жати,
Бо тікає Чан Кай-ші...
Дуже важні це причини,
Як задуматись на мить,

Щоб такий, як дід, людині
Серце й душу звеселить.
Але стислось серце в діда,
Защеміло мимохить,
Як угледів, що в сусіда
Хліб на пні іще стоїть...
Ланкових дід скликав знову,
Голову гукнув, Гриба,—
Зняв бриля, насупив брови
І сказав: — Та це ж ганьба!
Що це значить,
Я питаю,
Може, наша хата скраю?!
Може, ми тут ні до чого? —
На виду дідусь аж зблід,
І вже тихо, але строго:
— Помогти Плющеві слід!
Їхні справи — наші справи,—
А чи так міркую я?
Ми не з іншої держави,
Ми й вони — одна сім'я! —

Дружньо дідові на плечі
Руку голова поклав:
— Гнів твій, батьку, тут до речі,
Ти, як завше, батьку, прав!
Ми цю справу обсудили,
Це вже знає весь актив,—
Завтра кинемо всі сили
До сусіда на прорив.—
Дід аж скрикнув:
— Як, Євмене,
Обсудили і без мене?!
Затираєте старого?

Ну, так знайте, що нічого
В вас не вийде, хлопці, з того...
Завтра першим на ділянку
Я свою виводжу ланку! —

І подався дід тропою,
Розмовляючи з собою.

3. На сусідськiм полі

Закінчивши денне діло,
Сонце зморщило чоло,—
З сорому почервоніло,
Повагалось
І зайшло...

Хтось шарпнув другу завісу,
І за сонцем,
Майже вслід —
Виплив місяць із-за лісу,
Став, поглянув і поблід...

Всюди спориться робота,
Душу радують діла,
І лише Багву дрімота
На подушках обняла.

Жайворонок щось таке
Крикнув у блакиті,
І пішов собі в піке,
І пропав у житі.
І завмер під чебрецем,
І захріп він стиха...

Він бідняга на війні
Добре знався нині.
Як згада ті дні страшні,
Йде мороз по спині...
Двічі фронт вогнем рудим,
Край горба крутого —
Прокотився попід ним,
А не через нього.
На війні він теж побув,
Птах, як бачте, з толком,
Та снаряд таки торкнув
І його осколком...
І тепер ось птах висить
В небі
Й дума думу,
В голові гуде, шумить
Од земного шуму.
Ще раз глянув з-під зорі
В землю,
Що в криницю:
Лобогрійки й косарі
Рушили в пшеницю.

Поле раптом ожило,
Загриміло всюди...
В жайворонка прибуло
Пісні повні груди!
Та невже ж це Плющ таке
Проявляє чудо?
Вийшов жайворон з піке
І на повні груди
Співом радісним заграв,
Наче хлюпнув з чаші...
Так він ще тоді співав,

Як солдати наші
Гітлерівців, не людей,
Гнали тут щосили,—
І на лан веселий цей
Впевнено ступили.
Птах Ониська упізнав,—
Урочисто й строго,
Голосисто привітав
Друзів з «Перемоги».
Це зробити мусив Плющ,
Але де він дівся?
Вибіг в поле
Та за кущ
Став і притаївся.
Червонів, як у жару,
Не з'являвсь на очі.
І завзято у яру
Сам косив до ночі...
Багвичан несли з села
Стид і ніяковість,
Чесних,
Тих, в яких була
Справді чиста совість.
— В «Перемозі» склад і лад,
Люди гарні, путні,—
Доки ж нас тягти назад
Будуть наші трутні? —
Гнівню рвалися слова,
Піддавали сили.

Ну й дива,
В Багві жнива
За два дні скінчили!
І сказав Онисько-дід

Радісному люду:
— Слово честі, із сусід
Іще люди будуть!
Якщо наш оцей сусід,
Тяжчий із сусідів,
Та заходиться як слід
Коло дармоїдів.
— О, тепер ми їм дамо! —
Мовили старому.
Ми про це й розповімо
В розділі другому.

4. Вдарили частушкою...

Плющ змішався.
В «Першій травні»,
В безнадійному селі...
Об'явилися люди славні:
Гармоністи, скрипалі,
Танцюристи, мотористи,
Трактористи, теслярі.
І поети, і артисти,
Ковалі і косарі.

Появилися, коли...
З голови Плюща зняли.

Зникли враз могоричі,
Розгубились ловкачі...
— Отже, візьмемось за справу
І за ціну за любову,
Зліквідуємо неславу,
Змием начисто ганьбу.

Геть з дороги, аферисти,
Наперед, фронтовики! —
Так сказали комуністи
Й комсомольці-юнаки,
Їхні спільники надійні,
Чесні люди, безпартійні,
Що в душі більшовики.
На засіданні рішили:
— Що нам треба?
Все в нас є!
Отже, вдаримо щосили
Та й по тому елементу,
Котрий байдики ще б'є!

.
В клубі гомін, сміх і жарти,
Клуб співа, гримить, гуде.
Все забито: лавки, парти,—
Стати вже немає де.
Тут дівчата смуглолиці,
Ясночолі парубки,
Підлітки і молодіці,
Чоловіки, старики.
Спереду двома рядами
Возсідають чинно дами,
Важні дами...
Ті, которі,
Як робити — завжди хворі...
Їх у полі мучить спрага,
Душить спека, пилюга...
Сміх, як звісно,
І розвага
Від недуги помога.
От вони,
Щоб не нудитись,

І прийшли повеселитись...
Онде дама-молодиця,
Жінка мельника Карпа,—
Здоровенна, мов копиця;
Он комірникова киця,
Теж завбільшки мов копа.
Через отаких, як звісно,
І в колбуді, мабуть, тісно.
Онде — Ївга Загинайло,
Біля неї Деренчук,—
Їх завклуб, Ятко Михайло,
Винахідник хитрих штук,
Всадовив у перший ряд,
(Щоб на них і грім і град!..)
Посміхається ласкаво
І підморгує лукаво:
«Ми вас за новим звичаєм
Тут же в клубі повінчаєм,
Але тут же й розвінчаєм...»

Хто ж вони, оції двоє,
Що вони є за одні?
Спритні ловкачі обое,
Єсть такі ще в наші дні.
Жити звикли ці людці
На дармовому хлібці.
Руки в них стоять як треба
Для одної лиш мети:
Якогога більш під себе
Непомітно підгребти.
А коротше — спекулянти,
Ледарі і симулянти.

Стріне десь її він, гляне
І зворушливо, до сліз:

— Ох, коли вже він настане
Той жаданий комунізм?!
От де будем жити хлібно,
Голови вже не мороч,
Все бери, ну, що потрібно,
Що захоч і скільки хоч.—
Так в затишному садочку
Він бувало їй співа...
Так вони у холодочку
І проводили жнива,—
Обіймала троєженця
Ні дівчина, ні вдова...
От вони і зараз в клубі
Сіли поруч, ніжні, любі...
Посміхаються дівчата:
— Ти поглянь, любов яка,
То байдуже, що двадцята,
А дивись, яка палка!..

.
Публіка зареготала
І аж вилягла уся,
Як Одарка раптом стала
Наступать на Карася...

Потім вилетів на сцену
Машиніст — Лайко Охрім,—
Гімнастьорочку зелену
Вітерцем здуло на нім...
Скрізь веселий,
В танці строгий,
Він показує тут клас!
Подивись йому на ноги,—
Роблять, як соломотряс!..

Як присяде, як ударить,
Закружиться, що млинок...
— Більше злості, більше жару! —
Загукав один дідок.
Тут же другий:
— Годі, сцена
Ще уломиться, бува,
А крім того,— каже,— в мене
Вже кружиться голова...—
Об'явили номер третій,
Він дошкульний був і злий,
Власне кажучи, в концерті
Це був номер основний.

Соловейченко Іван
Хвацько розтягнув баян.
Поруч нього став хлопчисько.
Глянув боязко кругом,
Поклонився людям низько
Й високо почав альтом:

— Ми з гармонією разом,
З нашою подружкою,
По всіляких дармоїдах
Вдаримо частушкою! —
В залі пролунав басок:
— Ну, давай, давай, синок!
— У мірошника дружина,
Наче грузова машина,
Але колька жінку коле,
Як загадують на поле...
Сміх і оплески у залі:
— Молодчина, давай далі!
Хлопець лоба витирає
Й сміливіше починає:

— Загинайло ще в нас є,
Ця також не відстає...
Як робити — то на серце
Скаржиться Секлетка,
А в базари — то літає,
Як мотоциклетка!
Гоп чук-чуки-чук,
А за нею Деренчук,
Той самісінський Михайло,
Що сидить із Загинайло...
Ледарі і симулянти,
Дармоїди, спекулянти —
Ось вони ці елементи!..

Знову сміх, аплодисменти.
В «елементів» слабі нерви,
До дверей біжать бігом.
— Стійте, ще ж нема перерви,—
Каже ввічливо обом
Дуже ввічливий завклуб,
Поправляючи свій чуб.

Одно слово,
Друзі любі,
Нам на радість, їм на зло,
В нас так весело у клубі
Ще ніколи не було.

Тут ми скажемо до речі,
Допоміг Багві той вечір.
Перестав Онисько-дід
Червоніти за сусід.

ПРОФЕСОР І ДРОЗОФІЛ

У професора Дрімоти
Непочатий край роботи...

Як узнав недавно світ,
Цілих майже двадцять літ
Цей затятий муж науки
Виробляв такіі штуки,—
Що коли б у цирку знали,
То туди б його забрали.
Двадцять літ недосипає
Дрозофіла він вивчає.

Що ж за штука дрозофіл?

Не корова це й не віл,
Не верблюд, не крокодил,
І не трактор, і не пушка.
Це така плодова мушка,
Що від мухи, від сестри,
Меншенька разів у три,
На плоді живе гнилому.
До професорського ж дому

Пурхнула вона сама
І, як видно, не дарма.

Незважаючи на тее,
Що воно таке малее,
Незавидне,— та проте
Не таке уже й просте.

Всякі «вчені» мухомани:
Мендель, вейсмани, моргани,
Запевняли много літ,
Начебто весь білий світ
Держиться, як на подушці,
На одній маленькій мушці.

Вчений наш ходив, блудив
І себе їй присвятив.
Бо як ті, так звані, вчені,
Теж любив він справи темні.

Страшно дуже вже йому
Знать хотілося: чому
Ця манісінька хитрушка,
Дрозофіл, чи просто мушка,
З'ївши трошечки пюре,
Ніжкою об ніжку тре?

Не забудьте річ важливу,—
Треться правою об ліву.
Двадцять літ над цим він б'ється,
Ну, а муха й далі треться.
Тут признатися я мушу,
У професорову душу
Сумнів потайки закрався,

Але вчений не здавався,
Більше того —
Нахвалявся:

— Я балакать не люблю,
Скоро вам таке явлю...
Наче бомба, воно трахне,
Світ учений тільки ахне.
Всі ж мічурінські порядки
Покладу я на лопатки...

Дрозофіл, підступна муха,
Взяв та все оте й підслухав.
Міну скорчивши лукаву,
Став він лівою об праву
Ніжкою об ніжку терти,
Бо страшенно був упертий.
Потім задню об передню,
Підгинаючи середню...
Цим він збив свого владику
Остаточо з пантелику.

Ну, невже ж він
Так і вмере,
І не зна — навіщо тре
Мушка,
Що сидить на ліжку,
Однію об другу ніжку?

**КИТАЙСЬКИЙ УРОК
ПРАВИТЕЛЯМ ЗАХОДУ І СХОДУ**

Не спинить більш цієї сили
Ніхто, ніколи і ніде.

Тож начувайтесь, громили,
Для вас уже
Розплата йде.

Нехай на Заході і Сході
Затямить «раса панівна»:
Такого рушення народів
Історія не зна.
Як маки, прапори червоні
По всій землі уже цвітуть.
Китайців вільні мільйони
В побідну вирушили путь.
Їм осявають їх майбутнє,
Що надиха і звеселя,
Яскраві зорі п'ятикутні
Із веж московського Кремля.
Ідуть вони,
Ламають мури,

Рвуть пута гніву і нужди.
Дихнуть народи — буде буря!
Вона прийде й до вас туди.
Вона зрива з палаців дахи,
Циліндри котить по землі...
Тремтять султани, хани, шахи,
Псарі, царі і королі.
На їх сьогодні смертю диха —
Малайя, Бірма, Пакистан...
І океан, що зветься Тихим,
Давно не тихий океан.
Ніщо їм не минеться даром,
Відома їхня дальша путь:
На звалище їх незабаром
В ганебних тачках одвезуть...

Настав неправді чорній край!
Тож знайте, канібали,
Ви не один лише Китай,
Ви дещо більш програли.
Історія стоїть за нас
Гранітною горою,
Уже націливши у вас
Свою смертельну зброю.

**ПІСНЯ ПРО СМЕРТЬ
ТА КОВАЛЯ ДІДА ВАСИЛЯ**

Дід Василько занедужав,
Смерть-карга зайшла до хати:
— Так що, значить, любий друже,
Будем,— каже,— помирати?!
— Я не звав тебе до себе,—
Дід говорить.— Вийди з хати!
Ач яка, мені он треба
Трактори ремонтувати.—
І додав лукавим басом:
— Прийдеш, мабуть, іншим часом...

Дід у кузні пісню зводить,
Дід обковує колеса.
В кузню знов-таки заходить
Смерть-карга довготелеса.
Нахилилась аж до вуха:
— Ну, то як? — прошепотіла.
А коваль і каже: — Слухай,
Так що знов не буде діла.—
І сміється хитро, басом:
— Прийдеш, мабуть, іншим часом...

Смерть прийшла у листопаді,
І сама далася диву:
Дід Василь був у сільраді
На засіданні активу.
Смерть киває. — Я по тебе!..—
Дід їй пише: — Як же бути?
Нам фашистську танку треба
На турбіну перекути.—
І сміється дужим басом:
— Прийдеш, мабуть, іншим часом...—
Знов прийшла: — Збирайся, враже,
Аж тепер тебе я візьму...—
Дід сміється: — Дудки,— каже,—
Буду жить до комунізму!
В нас тобі не буде діла,
Ти не здійсниш свого плану,
Подалась би та й підсіла
Чан Кай-ші чи Лі Син Мана.

Смерть зітхнула: — Ну, доволі,
Дід цей, певно, в комсомолі...

В ПОЛІ

Вийду в поле на світанку,
Наближаються жнива.
Як погляну на ділянку —
Аж душа моя співа.

Вітерець торкнувся жита
І побіг, побіг, побіг...
Цвітом білим перевита.
Гречка хилиться до ніг.

В синім небі біла хмара
Усміхається мені,
На очах пшениця яра
Зацвітає в тишині.

А на трепетній стеблині,
В краплі чистої роси
Бачу річку у долині,
Гори, луки та ліси,

Урожайні дальні далі,
А на грудях у дівчат,

Наче промені, медалі
Щирим золотом горять.

Краю радощам немає,—
І земля на всі лади
Славу і хвалу співає
Нам за працю, за труди.

1949

МИНАЄ ВЕРЕСЕНЬ

Минає вересень, а й досі
Стоять ясні, погожі дні.
Випишує узор осінь
На голубому полотні.
Торкне берізку білокору
Ранковий промінь, і дивись —
Ще й сонце не підбилось вгору,
Берізки й інші зайнялись...
І вже те полум'я на клені
(А в небі білі голуби),
Лиш по-весінньому зелені
Стоять незаймані дуби.
А сонце струни натягає
Із золота у синій млі,—
Незримо десь музика грає...
Летять на південь журавлі.
Мишко із радіовузла,
Мастак на витівки та штуки,
На мікрофон зловив ті звуки,
І та музика розцвіла

У кожній затишній господі.
Хоч дід Панько і добре зна,
Що зараз осінь у природі,
Та в нього на душі весна!

1949

СЕРЕД ДОРОГИ

У полі трактор без угаву
З веселим вітром гомонить,—
Грузовики везуть отаву
Та буряки. Тремтить блакить,
Співають весело дороги,
Лунає пісня доброхить.
Серед дороги круторогий
Велично віл, як бог, стоїть.
Стоїть, бо знає ця личина:
Шофер не має батога...
І об'їздить його машина,
А бог стоїть і ремига.
Од сліз вологі в нього щоки,
Він тужить за шофером тим,
Що другом був йому два роки,
А не погоничем над ним,
Що разом першість завжди брали,
Й за ту роботу беручку
І шану й славу добру мали,—
Біля контори, на щитку

Їх завше разом малювали
На бистроплиннім літаку...

Тепер, потрапивши невдасі,
Бог опинивсь на черепасі.

1949

КОТИГОРОШКО

1

Вже якщо судити строго,
То Кузьмі не повезло:
Меншого на зріст за нього
Не було на все село.

«Чи воно така порода
Чоловікові бува?
Чи сама б, сказать, природа
Витіва такі дива?»

Хто зна, що в тім за причина,
І втямки я не візьму?..»
Батько бідкався за сина,
За свого ж таки Кузьму.

Не тому, що по натурі
Він такий причепа був,—
Ні, на власній батько шкурі
Куций ріст отой відчув.

Пан приймав його (глумота!)
В двадцять літ за малюка

І платив у день не злота,
Як усім, а п'ятака.

А ходив бувало з ціпом,—
То завжди глумивсь глитай:
«Куций надто!..»

Зуби зціпить
Та й потягне в інший край...

Син же — серця половина.
— Як ведеться там йому? —
Батько бідкався за сина,
За свого ж таки Кузьму.

А Кузьмі все дуже просто,—
На заводі третій рік,
Із своїм маленьким ростом —
Важний був він чоловік.

Член цехкому і завкому,
Трохи не лауреат,
Знову ж член бюро райкому,
Другий раз уже підряд.

Пише сам: — Живеться гарно,
Веселішають діла!..—
І додому регулярно
Дві-три сотні посила.

І про цю ласкавість знає
На селі увесь народ.
Та старий не довіряє,—
Сам рушає на завод.

Здалеку завод угледів:
В небі полум'я мечі,
В хмарах золоті ведмеді
Борушкалися вночі —

То на жар-птиць обертались
І метались без кінця,—
То згасали й знов займались,
Наче райдуги-сонця.

Як згадає, то в самого
Очі світяться й тепер.

На завод повів старого
Самий старший інженер.

У цеху старий зам'явся,—
Страшно стало тут йому.
Був би втік, та побоявся
Тіні кинуть на Кузьму.

Раптом він розправив плечі,
Зір засяв, немов кришталь,
Як з мартенівської печі
Випускати стали сталь.

Ворухнулася за хлопця
Гордість в батьковій душі,
Як по вінця стало сонця
В величезному ковші,
Як того ковша легенько
Кран рухливий підхопив.

«ВИПАДКОВА» ЗУСТРІЧ

...Іхав хлопець, одно слово,
Лугом-долом, поміж трав...
І до Галі... «випадково»
На пташарню завітав...

Галя глянула на хлопця,
В краску кинуло її,
Й затулила, мов від сонця,
Очі дівчина свої.

Він же зовсім не до речі
Усміхнувсь, і ні телень.
Потім каже: — Добрий вечір!
Хоч стояв ще добрий день.

Розгубився вкрай хлопчина,
Ні сюди, ані туди...
Перша мовила Галина:
— Зараз винесу води.

А вода навіщо? Хлопці,
Що заскакують сюди,

Всі до одного молб́дці
Просять винести води...

Хай там холод, а чи спека,
Всіх водою з джерела
Напувала. І далека
Від других думок була.

А Тимка цього зустріла,—
І стривожилась вона,—
Десь у грудях забриніла
Невідома ще струна...

А Тимко як?

Чесне слово
Дасть Галині наш Тиміш,
Що на ферму випадково
Він забивсь, ніяк не більш...

А що він по орнім полі
Дав з кілометра гака,
Те зовсім не грає ролі,—
Що той гак для юнака?

Як не важно й те, до речі,
Скаже хлопець наперед,
Що, крім гаку, він на плечах
Ще й таскав велосипед.

Гарно й любо наодинці
Погулять завжди йому...
Ну, гаразд, а от гостинці
У кишені, то ж кому?

Є й гостинці, що ж такого,
Шоколад і монпансьє,
Так мала ж небога в нього
У селі сусіднім є!..

Все обдумано зразково,
Не боїться він огуд.
Одно слово, випадково
Опинився хлопець тут.

Ну, та й хмариться ж он стало,
Дощ ліне, а він куди?
Це також тому сприяло,
Що потрапив він сюди.

Тут виносить Галя квартиру
Бригадирові води.

Глянув потайки на милу,
Як на нього ж і вона,—
Взяв ту квартиру й через силу
Випив воду всю, до дна,

Щоб у дівчини і духу
Підозріння не було.
Потім офіційно й сухо,
Ще й нахмуривши чоло,
Став Галину він повчати:

— Ряску та кушир в ставу
Мусили б збирать качата,—
Ти ж загнала їх в траву.
А занадиться лисиця?

Гуси й вутки, всяк те зна,
Водоплаваюча птиця,
В основному, неземна...

Птахівниця пильно й строго
Глянула на Тимоша.
І майнула думка в нього:
«Зараз схопиш одкоша!..»

І сказала Галя сміло:
— Можеш з богом далі йти!
Птиця, хлопче, наше діло,
Бригадир тут я, не ти.—

І всміхнулась: — Диво з див!
Чи не вчитель!.. Може б, ти цю
Водоплаваючу птицю
Нам ще плавати навчив?..

І до птичого покою
Птахівниця подалась.
Вдарив грім над головою,
Раптом злива почалась.

Галя з хати вже ласкаво:
— Та біжи ж мерщій сюди! —
Посміхається лукаво:
— Може, ще схотів води?..

— Ні,— Тиміш говорить,— досить,
Випив я свою до дна...
Хоч водичку ми, матроси,
Любим, як і нас вона.

Вийшло в нього це до ладу.
Гордо глянувши навкіл,—
Витяг плитку шоколаду
Й дівчині поклав на стіл.

— Так гостей приймати треба,—
На закуску монпансьє,
Але й це не все. Для тебе
Дещо й інше в мене є.
Жаль, що я тут випадково,
Віриш в слово ти моє? —

І сопілочку кленову
Він з кишені дістає.
— До сопілки, каже, птиця
Поступово хай звика,
Твій же голос нам згодиться
Для співочого гуртка.—

Хоч і як хотілось Галі
Буть твердою, мов скала,—
Та цієї ролі далі
Грять вона вже не могла.

Вдячна, щира, в мислях світла,
В вічі глянула Тимку,
Зашарілася, розквітла,
Наче рожа в квітнику.

— Не готова, чесне слово,
Пригощати тут гостей,
Що заходять... випадково
До зовсім чужих людей...

Чарівна, привітна, мила,
Мов у казці, мов у сні.
Шоколадку розломилася:
— Це тобі, а це мені!..

І така зайшла хвилина
Злагоди і тишини,
Що здавалось їм, неначе
Вік любилися вони.

Згодом смілості набрались
І, одвівши очі вбік,
Уточнили, що кохались
Нелегально майже рік...

З'ясували й зашарілись,
Без ніякої вини,
І жаліли, що не стрілись
Ще в листопаді вони...

Осявали дальні далі
Блискавиці-промінці.
Вже й рука Тимкова в Галі
Опинилася в руці...

А настала мить прощання,
То розстатись не могла,
Ніби зустріч ця остання
В їхньому житті була.

.

Йде юнак, перед очима
Все вона, вона стоїть...
В серці юному незрима
Пісня радості бринить.

Пісня

Співа, шумить веселий шлях,
Біжить все далі й далі,
Навколо соняхи в брилях,
Немов на фестивалі:
Сюди хить-хить, туди хить-хить,
Мов золотом налиті,
І, наче білий лебідь, спить
Хмаринка у блакиті.
Летять, вітаючи мене,
Пташки все в парі, в парі.
Десь милий образ промайне,
Неначе тінь од хмари.
«В садах, дібровах солов'ї,
Пісні, пісні усюди!..»
Співає степ, шумлять гаї,
За нас радіють люди!
Гори ж у рідному краю
Для нас ясніше, зоре,
Я щастя людям роздаю,
Бо в мене щастя — море.

1951

ДІДУСЬ ТА ОНУК

1

Ви не знайомі з дідом Гуком?
Ну, як же,— знаменитий дід!
Той самий, що своїм онуком
Вже вихваляється п'ять літ.

Та як! І гаряче і шумно
Розповідає все про те,
Що там уже ж таке розумне,
Таке кмітливе там росте!

Немає в діда у Микити
Межі захопленню дитям.

І все ж не цим він знаменитий,
Не тільки цим, а всім життям,
Що гартувалося у сіцах,
Що не здавало у труді,
Що заглядало смерті в вічі,
Що не згиналося в біді.

Був дід ще й вусами відомий,
В яких порошею цвіло.
Він часто сам на себе дома
У люстро милувавсь було:

— Як генерал! — і сам сміявся,
І підбивав їх так і с'як.
На людях злегка хизувався,
Бо втриматись не міг ніяк.

Ішло гаразд життя в старого,
Та хмури́в часом він чоло:
Було аж п'ять онучок в нього,
А от онука — не було...

А він плекав надію красну:
Онука все-таки діждать.
І шаблю, знамениту, власну,
У мужні руки передать,

Яку йому ще в громадянську
Подарував Боженко сам
В боях за владу за радянську:
«На страх і гибель ворогам».

І ніби помолодшав Гук,
Як народився той онук.

Лише з'явивсь на світ він божий,
Як дідова рідня уся
Зійшлась на тім, що дуже схожий
Онук на свого дідуся.

І що творилось з дідом Гуком!..
Він марив, жив і снів онуком.

Бувало візьме в сповиточок
І страшно важно йде селом.
А вже не скаржиться на дочок,
А вихваляє загалом:

— Хороші в мене ви, Гуківни,
Таких не знала ще земля...—
Іде і, наче рівний з рівним,
З онуком любим розмовля.

2

Так рік за роком, день по дневі
Над ними час і проліта...
Онук напам'ять дідусеві
Дитячі віршики чита.

А зараз, нагостривши вуха,
Уважно діда хлопчик слуха,
Забравшись йому на плечі,—
Так «їздить» він любив, до речі.

Дідусь «везе» селом онука
І розмовляє: — От, брат, штука!
Ні, ти ж подумай тільки,— воду
У Кара-Куми поведуть.
Колись басмачеську породу
Я там ганяв. І зацвітуть
Левади, луки в тій пустелі,
Суцільний заквітує сад
І зашумлять хліба веселі,
Бавовна, рис і виноград...
Або (та не пацай ногами!)

Візьми, кажу, таке, Дмитро,—
Де ми, де Крим той за горами,
І раптом у Криму Дніпро!

Лише б дожить... Та хто ж те віда?
Досадно буде, як здамо...—
Онук сидить на шиї в діда
І запевня: — Доживемо!

Та страшно стало враз малому:
«А що, як справді дід помре?..»
І всю дорогу аж до дому
Він кулачками очі тре...

Дідусь у хаті на годинку
Приліг на лавці відпочить.
— А ти,— сказав Дмитрові,— синку,
Гуляйся сам, та тільки цить!

Куди ж гулятись, як не кида
Митька й на мить ота печаль...
Він позира тайком на діда,—
І так йому старого жаль!..

«Ну, як би так його зробити,—
І внук наморщує чоло,—
Щоб дід його міг жити й жити!»
З ним завжди б весело було.

Дід спить собі, не зна нічого
І смішно вуса роздима.
Тут несподівано малого
Здогадка, наче струм, пройма:

«А в татка ж вус таких нема?
І татко молодий тому...»
І стало весело йому.
Всміхнувся сам собі лукаво:
«Ану ж, попробую, цікаво!»

Взяв ножиці, підкрався тихо,
Примірявся, та раптом — чик!
Дід як не схопиться: — Ой, лихо! —
Як гляне в дзеркало та в крик:

— Ах, ти ж сякий-такий, которий,
Сто сот рублів тобі під бік,
Отак старого взяв спотворив,
Хіба ж тепер я чоловік?!

Що заспіва мені сім'я вся?
На глу́м підніме загалом...—
А Митька весело сміявся,
В «окіп» сховавшись під столом.

— Знайшов товариша, ти бачив,
Ах, розбишака ж ти малий!
Так діда рідного позначив,
А дід твій, знаєш, хто такий?!!
Він воював з Боженком вкупі,
Громив Антанту, Колчака,
Товк ворогів, як просо в ступі,
І в Ковпака й до Ковпака,
А не було б його, клянуся,
Що Гук і Ковпаком би став!..

А ти мені одрізав вуса,
Не будучи у курсі справ.

І сам утяв другого вуса,—
В люстерко глянув і сказав:
— А й справді я молодший став! —

І внука хвалить загалом,
А внук сміється під столом.

1951

ОБИЦЯЛЬНИК

Не чув я прізвища такого,
Хоч єсть і гірші у природі.
Це так презирливо про нього
У нас говорять у народі.

Він чемно вам назустріч встане,
І вийде запросто з-за столу...
І вам одразу легше стане,
Мов з пліч упав тягар додолу.

Він запита вас: чи здорові?
Поможе вам у крісло сісти.
Ви стрілись вперш, а вже готові
Йому всі тайни розповісти.

Ах, чоловік! А що вже чулий...
Годину слухає й не дише.
— Згадайте, може щось забули? —
Спита, і все в блокнот запише.

Та він для вас, як рідна мати,
Він зна, коли вас приласкати,

Де слово добре вам сказати,
Де головою похитати.

Він руку щиро вам потисне,
Пообіцяє дати підмогу,
Під ліктик візьме, ненавмисне,
І проведе аж до порога.

За вас, да, да! Він битись буде,
Хай начуваються тетері!..
І все, що обіцяв — забуде,
За вами зачинивши двері.

1951

НА ПОЛЮВАННІ

Виїхав Ступак Охрім
У неділю зрання
Із начальником своїм
В ліс на полювання.

Був начальник той лиш зам,
Зам і то не перший.
Та й Ступак начальник сам,
Правда, значно менший.

Як до няньки, звик Охрім
До начальства свого,—
Все було погодить з ним,
Сам не втне нічого.

Отже, виїхав Охрім
У неділю зрання
Із начальником своїм
В ліс на полювання.

В лісі тиша-німота,
Вітерець лиш віє.

Скрізь така вже красота,
Аж душа радіє!

Пролітає сніг-сніжок
Над усім районом...
І мисливці на лужок
Рушили загоном.

Враз Охрім напав на слід
(Зайцю не до жарту!),
Звів рушницю, сам аж зблід,
Звісно, від азарту.

Серце в грудях так-так-так,
Нестачає духу.
Й шепче сам собі Ступак:
— Ні пера, ні пуху...

Раптом Куць! За метрів п'ять
Сів, ушима водить.
«Треба б,— думає,— стрілять...
Але з ким погодить??!»

Заець виждав і сказав:
— Та пішов ти к бісу!
Язика ще показав
Та й подавсь до лісу!

У КОЛИСЦІ З КОМПЛІМЕНТІВ

Лесь Дудар уже відколи
Думу дума наодинці,
Про яку й слівця ніколи
Не промовить навіть жінці:

«Інженер ти, і не з гірших,
А підвищення не чути...
На твоєму б місці інший
Вже міністром міг би бути.

А тебе не помічають,
Не дають талантам ходу...»
Раптом Леся призначають
На директора заводу.

Вголос він сказав: — Та що ви!
Краще Голуб чи Загреба...—
А про себе так промовив:
— Це зробить давно вже треба!

Запалився, загорівся,
До душі йому ці вісті.

Та погляньмо ж, як повівся
Цей талант на новім місці.

Був з годину доброзичним,
Чемним, чулим, аж ліричним.
З півгодини був критичним,
Трохи менш — самокритичним.

Потім дещо трохи в нього
У натурі одмінилось,
І з'явилося більш такого,
Що другому і не снилось.

В кабінеті все частіше
Став директор пропадати,—
Заводським поетам вірші
Став про себе замовляти.

Од випадку до випадку
Звав на раду тих робочих,
Що сміливо правду-матку
Різали начальству в очі,

Вимагали збільшити плани,
Наполігши на резерви...

Нащо Лесю критикани,
Що согають тільки нерви,
Що на серце тільки діють?
Що кричать отут даремне?

Він покличе тих, що вміють
Щось йому сказати приємне.

Й закрутилось біля нього
Досить різних елементів.
І колишуть Леся того
У колисці з компліментів.

Леся уже не вдовольнявся
Прохідними похвалами,—
Більше того, ображався,
Хто звичайними словами
Скаже й добре, хай, про нього.

Він завжди таку промову
Досить сухо й досить строго
Обірве, як пустякову,—
Оскальнеться, ніби щука,
У дзвінок закалатає,
Олівцем в графин постука,
Про регламент нагадає...

Ну, і зовсім інша справа,
Як промова та не проста,
А солодка й кучерява,
Пишна, ще й золотохвоста.

Він одразу з тим подружить,
Руки згорне на животик,
Очі масляні примружить
І мурличе, ніби котик.

Наче він лежить в колисці,
Що літає аж під стелю,—
І плигають променисті
З вікон «зайчики» в постелю...

Він їх ловить і сміється,
Пнеться, верхи хоче сісти.
В мить оту йому здається,
Що добувся він в міністри...

Одного лиш не здається,
Що затишна та колиска
Незабаром обірветься,
І наб'є директор писка.

1952

НЕЗЛАМНА ВДАЧА

В мене є один сусіда —
Тимофій Плакида,
Він без чарки не посніда
І не пообіда.

Між вечерею й сніданком
Також не зіває...
Одно слово, вдень і ранком
У чайній буває.

І завжди собі співає:
«Лугом, долиною...».
А чи вголос розмовляє
Із самим собою:

— Да, так ти говориш, значить,
Я — пияк, ледащо,
П'ють усі, але пиячить,
Тимофію, нащо?

Ну, а я це одкидаю!
В мене інша гадка:

Я не п'ю, а випиваю
І в таких випадках:

Як у настрої хорошім
І як жінка лає,
П'ю тоді, як маю гроші,
І як їх немає.

А візьмусь, то запевняю —
Вдержуся! Я ж бачу...
Бо тверду натуру маю,
Креміль, а не вдачу! —

Повз чайну іде й очима
На дверцята косить,—
І на себе грізно грима:
— На сьогодні досить!

Бо спущу я з тебе шкуру,
Як в чайній побачу!
Покажи свою натуру
І незламну вдачу!

Бо завдам тобі такої,—
Кодло ти мізерне!..—
Мимо йде тії чайної
Й голову одверне.

Пройде, спиниться й лукаво
Раптом зарегоче:
Потім скаже: — Йї же право,
Молодець ти, хлопче!

От за це хвалю і славлю,
І люблю й шаную!

Зайдем, четверточку поставлю,
Гайда, почастую!

Будуть люди з тебе,— каже,—
Будуть, я вже бачу.
Ну, так пий же, пий же, враже,
За незламну вдачу!

1952

«ВІДДАНИЙ» ДРУГ

Гук і Гак в одній конторі
Третій рік робили,
Не були ж і разу в спорі,
Бо дружили, і дружили —
З усієї сили!
Вгору Гак ішов по службі,
Не щастило Гуку...
Але Гук був вірний дружбі,—
І ні дома, ні на службі
Він про це ні звуку.
Хоч у серці мав досаду.
Ляже спать — балака:
— Я б дістав би ту посаду,
Щоб не було Гака...—
А йому вже Гук до того
Низько уклонявся,
Що боялися за нього,—
Як би не зламався...
Якось трохи Гак прихворів,—
Гук змінивсь в обличчі.
І до друга біг з контори
В день по двічі й тричі.

Глянув Гук — температура
В Гака трошки вища,
Стурбувавсь... така натура.
І подався, наче буря,
Гук на кладовище.
Місце вибрав, огорожу
Звів з якогось лому.
Плакав і просив сторожу
Не здавать нікому.
Сторож став його питати:
— Хто ж помер там, сину? —
Ридма Гук почав ридати:
— Нащо мертвих нам займати,
Ми повинні з вами дбати
Про живу людину!..

1951

РОЗМОВА КЛИМА-КОЛІСНИКА
З САМИМ СОБОЮ

Рідко це буває з ним,—
Він умів мовчати.
Раптом сам з собою Клим
Почина дебати:
— Клим артилі виробля
Пісню — не колеса,
Пройде віз — співа земля!..
Чом же наша преса
Про твої оці діла
Не напише схвально?
Правда, звісточка була,
Ніби все нормально.
Я не проти, що вона,
Та статейка, скромна.
Але ж преса то стінна,—
Ну, а де ж районна?
Є ж у неї свій поет
(Орган же солідний!),
Взяти й дати б мій портрет,
Віршик відповідний,
Хоч такий-от: — Будь здоров,

Більше дай розгону!..
Й засміявся Клим: — Ти знов
Про свою персону?
Ну, а ти коли-небудь
(Іноді це треба),
Ти, кажу, візьми й забудь
Хоч на день про себе.
Уяви собі на мить —
Дивишся ти з неба,
А життя собі шумить
На землі без тебе.

Як? Без мене світ жиє?
Ненько ж моя мати!
І волосся рвеш своє,
Коли є що рвати.
Але факт! Існує світ,
Навіть прогресує...
Значить, цілих сорок літ
Жив ти, Климе, всує!
Смішно, правда? Правоти
Ти не бійсь і трошки,—
Бачиш, світ який!
А ти
В ньому вроді мошки.
І живе без тебе світ,
Жито зеленіє,
А на вишнях білий цвіт,—
Сонце, вітер віє,
Райдуга після грози
Воду п'є із плеса.
Навіть є в людей вози,
А в возах... колеса.
Про твої вже, далєбі,

Вмерла навіть згадка.
Що ж залишив по собі
Ти своїм нащадкам?
Пнувся вгору, дувся вшир,—
Хто ж про тебе знає?
Булькнув, лопнув, як пузир,
І сліду немає...

З кожним так бува, сливе,
І було так зроду,
Задля себе хто живе,
Не задля народу.
Так у дощ бува збуя
Житечко зелене...

Що це значить?

Хто це? Я?

Ні, це не про мене.
Я маленький чоловік,
Це я знаю гарно,
Але свій короткий вік
Я живу не марно.
Хай помру в якусь я мить,
Не побувши в пресі,
Та й по смерті буду жить
У своїм «Прогресі»,
В клубі, в школі, у соші,
У ставках-озерцях,
Скрізь, де частку вклав душі
І живого серця.
Я маленький чоловік,
Це я знаю гарно,
Але свій короткий вік —
Я живу не марно.

Так чому ж мене не взять,
Стельмаха з «Прогресу»,
Скласти вірш, портрета дати
І в районну пресу?!!

Щоб документ був, бо хтось
Поспита ж напевно:
— Жив такий?
— Аякже,— ось!
Жив і не даремно!

1952

ГОСТІ З АМЕРИКИ

Поєма

1

Вони — шахтарі, працьовиті і прості,
Їх хлібом і сіллю зустрів Дибас:
Заходьте в госпуду, шановні гості,
І майте себе ви, як дома, у нас!

Нам нічого критись. Ми чисті душею,
Чужого не брали, усе в нас своє.
На долю не плачемося, в дружбі ми з нею.
Отож перед вами такі ми, як є.

...Джон Фуллер вийшов з машини, і втому
Одразу немовби рукою зняло.
І стало так гарно на серці старому,
Як тільки колись у дитинстві було.

І промінь привіту ласкаво струмився
З ясних, із проникливих, з добрих очей.
Джон Фуллер тричі у пояс вклонився,
Приймаючи хліб від радянських людей.

Стояв і світився, всіх ладен обняти,
Такий самотнім не буде ніде...
Всміхнеться такий до чужого маляти,
Й малятко на руки до нього піде.

Зустрінеш уперше такого, — озветься
До тебе він словом душевно-простим,
Закуриш із ним, і тобі вже здається,
Що здавна, з дитинства, знайомий ти з ним.

Бо Джон комуніст. Комуністи ж усюди
Такими привітними, мужніми є,
На ворога вийде — так груди на груди.
За волю народу — життя віддає.

Донбасівцям чесно він дивиться в очі,
І шепче: — Я з вами був, з вами весь час.
А в ті сталінградські палаючі ночі
Весь світ потягнувсь, мов до сонця, до вас.

Печаль ваша, друзі, печалю й моєю
У те лихоліття вогненне була...
Пишаюсь я вашою, брата, землею
І вами, за ваші безсмертні діла! —

І руки всім тисне.

А друг його Томас
Розплутує наклепи, брехні, чутки...
Що ними труїли весь вік його дома:
«То, значить, оце вони — більшовики?!!»

Того, що наслухавсь, шукати тут годі,
Дивіться ж — привітні, гостинні, прості,

В квершлагу залізобетонні підпори.
Побілені стіни. Усе на добро!
Джон Фоуллер Томасу щиро говорить:
— Не гірш, як у нас, у Нью-Йорку,
в метро.

У Джона врочисто спалахують очі,
А Томас не вірить: — Ми в шахті, чи де?—
А в того, з блокнотом, хмурніше від ночі
Щодалі ставало обличчя бліде.

Гуркоче трамвай серед світлого штрека,
У Томаса зморшки стягають чоло:
Своя пригадалася темна, далека —
І шахта й вітчизна. Бере його зло
На себе за те, що в такій непошані
Він вік звікував. Задля кого й чого?
Він гнівний на тих, що в брехні, як
в тумані,
Глумливо, знущально тримали його.

Чоло непомітно вкривається потом,
І болісно ние душа в старика.
Він зиркає скоса на того, з блокнотом,
Що тут видає себе за гірника.

Це ж він говорив йому лютий, аж сірий:
— Росія—дикунська, страшна сторона...—
І стидно старому, що він цьому вірив,
Що сам він похожий тут на дикуна.

Дістались у лаву. Зіщулився Томас,
Пригнувся, мов з п'їтьми потрапив на світ.
Потужна машина, йому невідома,

Вгризалась в блискучий міцний антрацит.
Лупала, дробила й валила на стрічку
Вугілля у лаві. Воно ж, як живе,—
Попавши на стрічку, мов сонце на річку,
Воно по Радянській Країні пливе...

Маккатчеон просить спинити машину,
І той, що з блокнотом, збагнув старика,
Він лампу навів, витирає станину,
Всміхаючись, мовить: — Машина яка!
Навколішки пада, в вугіллі гребеться,
Злорадно питає: — Америка? Да?

І вся комсомольська бригада сміється,
Й сказав по-англійськи Іван Шагайда:

— О ні, ця машина у вас невідома,
Її батьківщина у Горлівці, в нас,
Скажіть своїм друзям, як будете дома,
Що марка цієї машини — «Донбас».

— А звідки ж то сер по-англійському
вміє?

Ви, певно, з Америки? Спеціаліст?

— Ба ні, я з Донбасу, родився в Росії,
За фахом — шахтар, комбайнер-машиніст.

— Росія! Росія! Ми любим Росія!
Росія, ол райт! Колосаль сторона! —
Облесно всміхається. Це він уміє,
І де саме треба всміхнутись — він зна.

Тоді комсомольці питають Івана:

— А що там цікавого в містера є?

А містер, а «друг» отой з-за океана,
За Томаса, в затінок нишком стає...

— У вас, мабуть, в шахтах комбайнів
немає? —
У Томаса гірко скривились уста...

— Ось наші комбайни!..— І він простягає
Згорьовані руки. І погляд зверта
На того, з блокнотом, скидає очима.
І видиться рідна йому сторона.
І сам з обушком у вугілля він грима,
У темнім забої, з темна до темна...

І юні колеги його невеселі,
З яких по краплині виціджують кров...
Що сплять на майданах, не в теплій оселі,
Що білої зроду не знають постелі,
Не відають, що таке — ласка й любов.

А ці комсомольці, як велетні з казки!
І Томас не хоче рушати відсіль.
І очі його з-під шахтарської каски
Промінять і приязнь, і заздрість, і біль.

Стоїть він у роздумі, сивий, похилий
І тихий, як винне у чомусь дитя...
Він бачить тепер: в простаках проводили
Його все життя...

Обводить він приязним батьківським зором
Цих велетнів юних. І тяжко йому...
Усе б розповів їм про себе — і сором.
Розкаже він Джону лише одному.

Не раз пережиті образа й наруга
Зринають з п'ятьми, затуманюють світ...
Джон Фоуллер міцно підтримує друга,
Його розуміє він. Кривда і гніт
В Росії подолані більшовиками,
Настане і в нас ця жадана пора!..

З оцими легкими, ясними думками
Із шахти вони виїздять на-гора.

2

У лазні лишивши утому,
На вулицю вийшли вони
Й відразу в повітрі терпкому
Відчули вродистість весни.

Вона тут, мов дівчина в плахті,
Все літо стоїть чарівна.
І люди з любов'ю на шахті
Цю вулицю звать — Весняна.

Цією алеєю квітів
З роботи ідуть гірники,
До школи сюди їхні діти
Спішать, хоч не всім із руки...

В алеї оцій з юнаками
Стрічається перша любов...
Сюди і пішов із гостями
Заслужений майстер Бобров.

Джон Томаса ліктем торкає:
— Дивися, як містер поблід!

А містер блокнота виймає:
— Тут скільки беруть за прохід?

У добрих очах у старого
Спахнули недобрі вогні:
— Ну, що вам сказати? Як з кого...
Для званих гостей без платні.

А прийдуть непрохані гості...—
Господар нахмурич чоло.—
Ті зложать тут голови й кості.
З фашистами так і було.

Пан містер скривився, неначе
Зненацька нюхнув будяка.
— Ну, як вам, шановний земляче,
Подобалась мова така? —

Кольнув його Джон і сміється,
Сміється дошкульно і зло,
І Томасу каже: — Здається
Йому язичка затягло...—

Назустріч гостям, вздовж алеї,
У білій сорочці, в брилі,
Господар алеї цієї
Іде, мов господар землі,—
Трохим Лихопій. Він Боброву
Гукає: — Привіт, старина! —
Вітає гостей і промову
Іще віддалік почина...

Його, коли хочете, знає
На шахті найменше з малят...

Він з фаху вибійник і має,
Здається, усі шістдесят.

Та ще почува себе справно
(Не хвастощі це, не хвальба),
На пенсію вийшов недавно,
Та зараз усидиш хіба,

Коли така радість навколо,
Так весело й молодо скрізь!
От він і рішив,— з комсомолом
Пліч-о-пліч іти в комунізм.

Він квіти садовить усюди,
Усім звеселяє ту путь.
Щасливо всміхаються люди,
Коли по цій вулиці йдуть.

І це він давно вже помітив,
Тут, бачте, секрет один є.
— Так, так,— він говорить,— од квітів
Добріша людина стає.

А нас тут валяла утома,
Топились ми тут у багні...
Нас діти жахалися дома,—
Такі були злі ми й страшні.

Хильнули, як кажуть, ми лиха
В Росії жандармській, глухій.—
І гірко всміхається стиха:
— Недаром же я — Лихопій!

А той, що з блокнотом, у квіти
Заліз і з корінням гребе.

А може, й домів он тих двісті
Ми вчора звели вам на зло?
Мо' й шахти на тому он місці
Й лікарні вночі не було?

Мо' й Гітлера, братіку песий,
Ти скажеш, добили не ми
І красені ті — Дніпрогеси
Також будували не ми?

Тут містер почав удавати
Із себе невинність, та як!
Він думав лиш пожартувати,
Його стракували не так...

Самому ж подітися ніде,
Він просить пробачення знов,
Йому щось погано... Він піде —
Він піде спочить! І пішов,

Як лис, в курнику десь побитий
(Від зла перекошений рот).
Пішов у надії зловити
Брехеньку якусь у блокнот.

А Томас і Джон: — Ну й прекрасно! —
І сплюнув од злості Бобров.
Додав Лихопій: — Своєчасно
Спочити цей містер пішов.

Ішли вчотирьох. Білим цвітом
Траву засипало в садках;
Ішли й милувалися світом,
Життя прославляли в думках.

Людське звеселяючи серце,
Десь пісня лилась, мов струмок:
Алея, немовби в озерце,
Впадала в дитячий садок.

Шумлять водограї з фонтанів.
І бджоли сурмлять на льоту.
Хитаються, ніби в тумані,
І яблуні й вишні в цвіту...

Пишаються мальви і рожі,
Вітають далеких гостей.
І діти на квіти схожі,
Проміння в них лине з очей.

З квітучого цього куточка
Нова проглядає пора,—
З дитячого цього садочка
Майбутнє у світ зазира.

Трохим Лихопій аж сіяє:
Вдоволені гості сповна.
За планом його ж це впадає
В Майбутнє ясне Весняна...

Тут миттю гостей оточила
Цікава, дзвінка дівчора.
В Радянській Країні ти мила
Й щаслива, дитяча пора!..

В дітей почалися вже спірки:
Гостей не поділять. Одні
Тягли їх, щоб з'їхати з гірки,
А ті — погасать на коні.

А треті — ще й на каруселі.
За поли, за руки тягли...
До всього цікаві, веселі,
Забавні малята були.

Вже Джона торкають за вуса,
А він їх страху жартома...
Всміхається дівчинка руса:
— А в вас бороди ще нема!

Всміхаються всі своїй долі,
І сміх, мов струмочок, тече.
Підстрибують весело в колі
І дружно гукають: — Іще!

І враз, пташенята неначе,
Притихли на хвильку якусь,
На Томаса глянули: — Плаче?!
Чого ж це він плаче, дідусь?

Усі стурбувались одразу,
І збіглись до нього умить:
— Скажіть, може, хто вас образив?..
— Чи, може, у вас що болить?

Всміхнувся крізь сльози старечі,
Втирається, не поспіша.
Говорить, як рівним, малечі:
— Болить мені, друзі, душа...

Подумав про інше я, діти,
Про діток в моїй стороні.
Ну, як же душі не боліти
І як тут не плакати мені.

Мов тіні, бліді, невеселі
По світу блукають вони,
Ні хліба у них, ні оселі,
В нужді од весни до весни.

Я раю не бачив, та раєм
Їм здався б оцей ваш садок.
А скільки з нужди їх вмирає!..—
І Томас, зітхнувши, замовк.

І хором гукнули всі діти:
— До нас привезіть їх, в Донбас.
Ми пестить їх будем, жаліти,
Їм хороше буде у нас!

І так захотілось старому
Оцих приголубить дітей...
— Коли б ми забрати додому
Могли дитсадочок оцей!

Такий, як ми бачимо, цілий —
І в Штати привезти до нас...
То херсти б оті поніміли,
Що брешуть на вас увесь час.

3

Де ж той, що «спочить» пішов, третій?
Невже він у Штати гайнув пішака?
А він в окулярах, у синім береті
По селищу рискає... фактів шука.

Угледів жінок, заблищали зіниці,
І вже дістає він блокнота свого.
— А вас нам і треба,— йому молодиці,
І вмить обступають півколом його,
Й підходить до нього, уже сивувата,
Матуся бійця, що поліг на війні:
— В вас Гітлер новий об'явився у Штатах,
Маккарті він зветься. Моїй стороні
Загрожує атомом з Білого дому...—
І жінка стає на обличчі бліда:

— Нехай він історію світу відому
Із фюрером тим біснуватим згада.
Його не збираюсь я тут улещати,
Звеліли мені земляки-шахтарі
Сказать матерям тих Сполучених Штатів
Всю правду. І от я кажу:

— Матері!

Своїх ви синів під серцями носили,
Кормили їх груддю, не спали ночей,
Раділи ви їм, вибивалися з сили,
Щоб виростить їх на порядних людей,
А потім гордитися ними, пишатись,
І мати на старість затишний куток,
І, чесною працею придбаний, мати
У сина у рідного хліба шматок...
Тепер, не спитавши у вас, їх забрали.
Й погнали за тисячі миль силоміць.
Сьогодні в Кореї кати-генерали
Кидають у бій безсловесних убивць.

Сьогодні в корейців сини ваші, діти
Чумою й холерою б'ють з літаків,—

Заради чого? Щоб могли багатіти
Ще більш владарі доларових мішків?

Невже й після цього ви ще не прозріли?
Невже ваша матерня совість дріма?
Невже не проймають вас очі, мов стріли,
Людей, що в живих їх давно вже нема?..

Гукніть своїм труменам: — Досить ошуки!
І станьте на бій проти них доброхить.
Злочинців-правителів міцно за руки,
За горло схопіть!

В правителів ваших закровлені руки,
А Гітлер хіба ж не такий був колись?
Тепер, мов у ліві отруйні гадюки,
Вони з ним сплелись.

Усі, хто ще скніє у таборі вражим,
На ноги зведіться і крикніте: — Ні!
Якщо в одну душу усі ми це скажем,—
Ніколи, ніколи не бути війні!

Ми віримо щиро, ми певні, так буде:
В двобої цьому — міліонами рук
Прозрілі, прості і згуртовані люди
За голови схоплять і знищать гадюк.

...Проймали очима того посіпаку,
Що далі блокнота ховав у рукав,
Вертівся й крутивсь і, звичайно ж, із ляку
Усе, що він чув,— передать обіцяв.

Маркел Бобров в будинок свій
 Привів самого Джона,—
 Насильно в нього Лихопій
 Забрав Маккатчеона.
 — Чого це ти, а чом не я
 Повинен їх забрати?

— Тому, що жде уся сім'я,
 І в мене три кімнати,
 А в тебе дві.
 — І в мене три! —
 Трохим тут став благати:
 — Мій по-англійськи вміє зять,
 І я таки щось значу...

Тут Джон поміг їм розв'язать
 Оцю трудну задачу:
 — А може, друг наш Лихопій
 Прийме таку умову —
 До нього йде колега мій,
 А я піду к Боброву?

Зрадив Трохим і в тишині
 Шепнув до гостя свого:
 — У мене, брат, такі лини,
 Що більш нема ні в кого...

Садок вишневий коло хати,
 Хрущі над вишнями гудуть...

А в хаті тій, на три кімнати,—
Електролампочки цвітуть
Та виграєє радіола,
Захочеш — світ увесь лови.

Гримить у селищі довкола
Бас Поля Робсона з Москви.
Не ті хати тут, не колишні,
Як і не той давно вже світ.
Лише такі ж пахучі вишні,
Заквітчані у білий цвіт,
Як за Шевченка.

Та ніколи
Вишень раніш тут не було.
Лиш чорні бурі степом голим
Гуляли тут свавільно, зло.

Тепер Донецький край в обнові,
Куди не глянь,— на всі краї:
Гаї, переліски, діброви,
Стави, сади і солов'ї...

В цвіту втопають повоєнні
Нові будинки кам'яні...
Радіє шахтарям натхненним
Весна, а шахтарі — весні.

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть.
Біля воріт дочка і мати
Зустріли гостя, в двір ведуть.

Одягшися, немов на свято,
Боброва й гостя друзі ждуть.

Джон кинув зором по садибі,
І дружби почуття святе
Він щиро висловив: — Спасибі,
Що ви на світі живете.
Товариші, брати, герої!
Багато раз в гостях я був,
Та, вірте, радості такої
Ні разу я ще не відчув.

Я тридцять років, друзі, з вами
Не розлучався і на час,—
Душею, серцем і думками
Я з вами був, я рвавсь до вас.

.

Помовчавши в задумі-тузі,
Додав: — Крута до щастя путь,
Та, вірте, ваші вірні друзі
Її і в себе прокладуть.

Уже стають вони на ноги,
Спада полуда в них з очей,—
Ніякі ідоли і боги
Вже не затьмарять тих ідей,

Що в вас розквітли пишним цвітом.
Вони ввійшли їм у серця.
Й немеркнучим вогнем над світом
Полум'яніють, як сонця...

І на півслові Джон запнувся,
Він рушив лампу погасить,
Забувся, де він. Посміхнувся
Бобров, збагнувши все умить.

За плечі взяв його: — Не треба,
Нехай ясніш горять вогні!
Ти не в Америці у себе,—
В радянській вольній стороні.

6 ✓

Чотири «Победи» і три «Москвичі»
Спинаються біля шахткому.
А зятя свого Лихопій ще вночі
Сюди на «Победі» вирядив з дому.

— Ти ж тільки дивись, не проспи,
не прогав,
Бо їх там наїде ого скільки вранці!
На нашій машині,— старий наказав,—
Ти мусиш одвезти американців!

Старий, як ми бачимо, не помиливсь,
Машин в гірників було й справді чимало,
І вже, коли всі до шахткому зійшлись,
Сім штук їх там нових, блискучих стояло.

Веселе пожвавлення серед людей,
Хтось кинув: — «Москвички»
не в моді вже нині...
Та кожен водій намагався гостей
Провезти до міста у власній машині.

Хтось радив уже потягти жеребки,—
Трохим Лихопій посміхнувся лукаво:
— Я з зятем гостей повезу, земляки,
Ми перші на черзі, і наше це право,

А решта, як «свита»,— завжди це бува
В таких урочистих випадках...—
Усім до вподоби прийшлись ці слова,
Найбільш до душі Лихопію ця гадка.
І став перед люди Маккатчеон,
Рукою тремтливою зняв капелюха,
У пояс вклонився. І Фоуллер Джон
Промову товариша з радістю слуха.

— Отак я зневіреним був би і згас,
Я вперше у цім признаюсь, мої друзі,
Та віру для себе знайшов я у вас,
Майбутнє я бачу в Радянськiм Союзі.
Хотів би лишитись я тут назавжди,
Хотів би й не можу...— Задумався Томас:
— Бо хто ж проти гніту і кривди й нужди
Замінить мене в боротьбі отій дома?!

Кому ж тепер, браття, як не мені,
І приклад подати ще темному люду?
Клянуся вам, друзі, що я в тій борні
Стоять до останнього подиху буду!

Я дома на смерть боротьбу розпочну
За мир у Малайї, в Кореї!..
Заплатять життям за холерну війну
Макартури і ріджуеї.—
Джон Фоуллер теж капелюха ізняв,
З душі йому спала тривожна напруга,
Й, по нашому звичаю, навхрест обняв
Аж тричі товариша вірного, друга:

— У серце запали мені ці слова,
Радянська Країна тебе змолодила!

А третій в кабіні сидить, мов сова,
Й кабіна здається йому, як могила...

Машини помчали. Ген-ген, на горі
Синенькими мріють димками.
І довго ще гостям услід шахтарі
Махають прощально-привітно руками.

І повно у їхніх серцях доброти,
Неначе на яблунях цвіту:
Лети ж, вільна правдо, щасливо лети,
Як пісня, як птиця, по світу!

1952

ПАВА

Її Катрусею назвали,
(На честь її ж таки бабусь).
Росла Катруся, піростала
І стала Музою чомусь.
Кликне бувало хто: — Катруся! —
Вона одразу спалахне:
— Давно вже так я не зовуся,
Тепер звать Музою мене.—
Назвавшись Музою, Катруся
І очі й брови підвела,
Блондинкою негайно стала,
Хоча брюнеткою була.
І все частіше в інституті
Хапати «трійки» почала.
— Навіщо,—каже,—нам «п'ятірки»,
П'ятірка вроду убива.—
І голову несла, немовби
З хрустальною в неї голова.
І на одному курсі Муза
Не рік сиділа вже, а два.
— Навіщо з ніг мені збиватись,
Мені не кепсько,— каже,— й тут...

В машині їздила до подруг,
І до кравчих, і в інститут,
Вірніш у два: у свій — текстильний
І в гігієни й краси.
І всюди, звісно, на машині,
Незручно Музи пішки йти,
Бо в Музи нашої, сказати б,
Хоч і не дуже вже такий,
Але відповідальний тато,
Частково навіть керівний.

.

А що їй роблять в перукарні!..
Ведмідь і той би там зомлів:
Кладуть на голову сто трубок,
Включають стільки ж проводів...
У залі смалятина пахне,
Волосся почина димить...
І від цієї гігієни
Красуня стала вже лисіть.
Проте трималася, мов пава —
В платтях із шовку та парчі.
За нею з вусиками, томні
Ходили слідом павичі.
І вже ж, звичайно, не Івани,
А всякі Жоржики та Жани...
Мамуля вибрала до пари
Красуні-доньці павича.
Затрепетала донька-пава
І вийшла заміж згаряча.
Відповідальний папа радо
Купив їм спальню «Птичий глаз».
Сам посадив їх у машину,
І сам гукнув шоферу: — Газ!

— Вперед! — гука шалено Муза,—
Від маяти, від суєти...
— Туди,— співа на вушко Жан їй,—
Де будем тільки я і ти!..

І рада пава павичеві,
І він їй, звісно, дуже рад.
Та не вперед їх мчить машина,
А все назад, а все назад.

1952

ШАХТАРОЧКА

Я шахтарочка сама,
Звуть мене — Маруся.
В мене чорних брів нема,
Та я не журюся.
Не красуня я, — дарма,
Та до праці звична.
І дружу я з усіма,
Бо я — симпатична!

Машиністом я роблю
На електровозі
І лінивих не люблю
В себе на дорозі.
Хтось мене, бува, лайне,
Скаже: — Ти сварлива.—
Але люблять всі мене,
Бо я — справедлива!

Вдача вже така моя:
Мамці, друзям, татку
І начальству в вічі я
Ріжу правду-матку.

Критикуй мене й саму,
Критика — не сварка.
Я свою вину прийму,
Бо я єсть — шахтарка!

А коли вини нема,
То скажу — доволі,
Бачу правду я сама,
Бо я — в комсомолі!
Не красуня я, дарма,
Але симпатична.
Знаю добре це сама,
Бо — самокритична!

1952

ШАХТАРСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ

Заручені в парк увійшли, як весна,—
Дванадцять красунь і красавців дванадцять.
Дванадцять баянів у парку луна,
Дванадцять гармоній у парку яряться.

Співа під баяни природа сама,
І пісня та лине до неба.
Скучних і нудних на весіллі нема,
Та їх взагалі нам не треба.

Вся шахта гуля, мов родина одна,
Гуляє згуртована, дружна, щаслива.
Удосталь наливок, закуски й вина,
Дубові бочки рутченківського пива.

Співає, танцює природа сама,
І радість у кожній оселі.
У парку тверезих і п'яних нема,
Усі, де не глянеш,— веселі.

У парку тісніше й тепліше стає,
Танцюють — хто й зроду не вмів танцювати,

А ті, що згуляли весілля своє,
Ладні його заново перегуляти.

Співа під баяни природа сама,
І пісня та лине до неба.
Скучних і нудних на весіллі нема,
Та їх взагалі нам не треба.

— Парторга й начальника! — молодь гука.
— Забули чи вже загордилися, може?.. —
Начальство уже вибива гопака,
Погляньте, та як вибиває, дай боже!

Співає, танцює природа сама,
І радість у кожній оселі.
У парку тверезих і п'яних нема,
Усі, де не глянеш, — веселі.

А зірка на шахті яріє, сія,
Серця шахтарям зігриває ласкаво.
Гуляй, веселися, шахтарська сім'я!
За працю, за труд ваш хвала вам і слава!

Співає, танцює природа сама,
І пісня та лине до неба.
Скучних і нудних на весіллі нема,
Та їх взагалі нам не треба.

Дванадцять баянів весільної тнуть,
Дванадцять гармоній невтомні, невпинні.
Дванадцять стахановок заміж ідуть,
Дванадцять стахановців женяться нині.

Співає, танцює природа сама,
І радість у кожній оселі.
Тверезих і п'яних у парку нема,
Усюди одні лиш веселі.

1952

КАЖУТЬ, ПОЛЮБИЛА... ДІДА

Тільки двічі, може, тричі
Вгледіла Ванюшу,—
Та й запала йому в серце,
Він мені у душу.

Тут суперницю Наталку
Узяла обида.
Ходить, каже: — Наша Галя
Полюбила діда.

Так за те його назвала
Вчора при народі,
Що за рік він п'ятирічку
Скінчив на заводі.

П'ять разів на рік вітають
Ваню з новим роком.
Кажуть: — Скоро до ста років
Прийде він цим кроком.

Ось чому Наталка дідом
Ваню називає.

А моєму дідусеві
Й двадцяти немає!

І як підемо гуляти
Ми за місто, в поле,—
Він мене цілує в губи,
Борода не коле.

І мене на тих суперниць
Не бере обида,—
Всім бажаю полюбити
Отакого діда!..

1952

ПІСНЯ КВІТНИКАРІВ

Присвячується бригаді квітників
к-пу ім. Молотова, Кременчуцького
району.

Ціле літо цвітуть у нас квіти
На веселім, колгоспнім лану.
І несе їхні пахощі вітер —
За Дніпро, за Сулу, за Десну!

Кожну квітоньку з відерця
Буду на ніч поливать.
Квіти радують нам серце,
Квіти — душу веселять!

Незнайомі, та вірні друзі
Звідусюди вітання нам шлють.
Бо по всьому Радянським Союзі
Наші квіти сьогодні цвітуть.

Кожну квітоньку з відерця
Буду на ніч поливать.
Квіти радують нам серце,
Квіти — душу веселять!

У далекій Якутії школа
З них узорі ясні виклада.
Пахне наша в Криму матіола,
У Сибіру цвіте резеда.

Кожну квітоньку з відерця
Буду на ніч поливать.
Квіти радують нам серце,
Квіти — душу веселять!

Там, де квіти — життя там привітне,
Ім всміхається сонце здаля.
Хай же квітами й дружбою квітне
Наша рідна, радянська земля!

Кожну квітоньку з відерця
Буду щедро поливать.
Квіти радують нам серце,
Квіти — душу веселять!

ДІВЧИНА З КАРПАТ

В зелених Карпатах дівчина росла —
Гуцулка Ганнуся, маленька, тендітна.
Журились подружки: — Яка ж ти мала,
Тонка, мов билина, нічим не примітна. —
А дівчина платтячка склала свої,
Накликала подруг в неділю до хати:
— Одбуду маївку, подружки мої,
В Каховку подамся! Прощайте, Карпати!..

Бо сили в мені,
Як у щедрій весні!
І впину тій силі немає!
А пісня — легка,
Наче жайворонка,
До сонця мене підіймає! —

Зустрів непривітно Ганнусю Дніпро:
— Щось дуже ти, дівчино, кволала
й тендітна!..

Ганнуся легенька, мов пташе перо,
По берегу ходить, нічим не примітна.
Та й каже Дніпрові: — А ти не хвались!

І хвилі так грізно нехай не клекочуть...
Свою диктував ти нам волю колись,—
Тепер поверну тебе я куди схочу!

Бо сили в мені,
Як у щедрій весні!
І впину тій силі немає!
А пісня — легка,
Наче жайворонка,
До сонця мене підіймає!

Новий самоскид двиготить і гуде,
У світлій кабіні гуцулочка мила
Упевнено велетня того веде,
І велетень чує — у дівчини сила!
Підняв догори сиві брови Дніпро.
Сміється вона: — Не дивуйся, вестиму,
Всім людям на радість, на щастя й добро,
Вестиму, мій Дніпре, тебе аж до Криму!

Бо сили в мені,
Як у щедрій весні!
І впину тій силі немає!
А пісня — легка,
Наче жайворонка,
До сонця мене підіймає!

ЗАВ І ЗАМ

В головконторі «Лісосплав»
Настало справжнє свято:
Прибув сьогодні новий зав
(Старого вчора знято).
А заму знову повезло,
І зам ходив, пишався:
Трьох завів знято вже було,
А він собі лишався!
Цей зварить кашу з усіма,
І сам себе погладить...
«Тут треба, голубе, ума,
Щоб з усіма поладить.
На службі,— каже,— гріх дрімать
І діять на халтуру,
Ти примхи зава мусиш знать
І всю його натуру.
Тримай про себе гонор свій,
За зава стій горою.
Коротше кажучи, зумій
Стать правою рукою.
Годи, лести йому стократ,
Лестивість рани гоїть...

Супроти влєсливості, брат,
Не всякий зав устоїть».
І приглядатися почав
Зам до начальства свого.
Та встигнув першим новий зав
Приглянутись до нього:
«Чи цей догідливий суб'єкт,
Буває, не з балету?
Навшпиньках входить в кабінет,
Навшпиньках — з кабінету,
Ще й набік голову держить,
І гнеться, мов лозина,
І ладен тут же, кожну мить
Упасти на коліна.
А глянь, які у дивака
Гримаси, вихиляси...
А посмішка, нудна така,
Як в ляльки із пластмаси».
Здвига плечима новий зав:
«Не чоловік, потвора.
Я про таких колись читав
У старовинних творах...
А може, й він старий, як світ?..»
І зама зав питає:
— А скільки вам, шановний, літ?
— Ще й п'ятдесят немає...
І — закаблук об закаблук —
Пристукнув і вклонився.
Тут зав поклав на стіл мундштук,
Спідлоба подивився:
— Скажи, чи змалечку в панів
Ти не служив лакеєм? —
І вперше зам почервонів:
— Придумали ж такее...

Я мов кришталь... Товариш зав,
Візьміть мою анкету...—
З-за столу вийшов зав і став
Посеред кабінету:
— Тоді признайся, звідкіля
У тебе стільки лепу,
І як тебе трима земля
Такого недотепу?
Звідкіль душа раба в тобі
І ця духовна бідність?
А де ж здобута в боротьбі
Людська, радянська гідність?
Мета ж у нас яка! Збагни!
А ти пошився в таргани...

1952

ДОБРЯГА

Іван Семенович Підкова
Такий, хоч до зубів клади...
Насупроти нікому й слова,
Лише підтакує завжди.
В Підкови є своя платформа,
Про неї чули ви, мабуть:
«Завжди і скрізь рішає форма,
У ній, у формі, сила й суть!..
Людина, так сказати, критична
Мені зовсім несимпатична».
Він шию випне, мов гусак,
І зашипить приблизно так:
«Нащо перечити? Не треба,
Здоров'я варто берегти,—
Однак все вирішать без тебе,
Нічого сам не вдієш ти,
А кинуте напроти слово
Когось вкольне або вшибе...
І хтось колись обов'язково
Згада про це й кольне тебе.
Таке стрічаєте й тепер ви,
Бо чоловік є чоловік...
Тоді нащо ж тріпати нерви?

У нас такий короткий вік!..
А правда? — Хтось пита.— Йй-богу
Я в неї вірю, правда є,
Як вірю в те, що в нас дорогу
Вона сама собі проб'є.
Нащо ж один одному з праці
Дошкульним словом улучать?
З людьми взаємини найкращі
Потрібно всюди зберігати,—
Тоді і все останнє буде
І для душі й для плоті, да!
Бо добрих всюди люблять люди,
А з непокірними — біда».
Отак філософ цей Підкова
Частенько твердить сам собі:
«От я, ніде лихого й слова
Не чув про себе, далєбі!»
Він задоволений собою,
Мов кіт на теплій черені:
«І людям затишно зі мною,
І комфортабельно мені».
Та й справді, при такому гаслі
Катаються, мов сир у маслі:
Пройдисвіти і шахраї,
Хапуги з вічками змії,
Що коштом нашим і держави
Золотять власні, шкурні справи
Та набивають без угаву
І пельки й гаманці свої.
Тут я свою й закінчу мову,
Вже ясно й так у чому суть:
Потрібно взяти таку підкову
І на ковадлі розігнути!..

1952

ЛЮВКАЧ

За всі свої діяльні літа
Юхим Наумович Нехай
Уздвж і впоперек півсвіта
Обколесив із краю в край.

І все це з власного бажання
(Товкущий чоловік, як бачі..)
Недарма ж звалася остання
Його професія — штовхач.

Вірніш, вона була єдина,
Він присвятив їй все життя...
І не життя було,— малина!
Й прожив його він до пуття.

Про нього я ще б так сказав —
Він спритно вмів ловити гав,
Що мали вигідні посади:
Начальників, директорів... .

Таких любив він без пощади,—
Біля таких він «руки грів».

А сам, жартуючи, казав:

— Ми, брат, не з тих, що ловлять
гав!

Й девіз був скрізь один у нього:

«А я що матиму від цього?»

І ним він користавсь уміло

І часто досягав мети.

Коли ж ускладнювалось діло,—

То вмів і слід він замести.

Фортунило цьому хапузі,

Та й люди скрізь були «свої»,

Не просто люди — вірні друзі,

Такі ж, як сам він,— шахраї.

Та почуття тривоги й страху

Йому вже билосся з очей:

Все менше й менше його фаху

Лишалось ловких тих людей.

Той невідомо сам де змився

(Такий словник у шахраїв),

Той завалився, той накрився,

А той і зовсім, кажуть, сів.

А він, на даному етапі

(Хоч пополам уже й з плачем),—

Ще при директорові-шляпі

Працює тим же штовхачем,

Хай не на велетні-заводі,

Та дещо має... при нагоді.

Директор-гава в позу стане,

Хлисне води та як почне:

- Юхим Наумович дістане,
- Юхим Наумович — пропхне!
- Де він, — нікого там не треба,
- Я в нього вірю, як у себе!..

Юхим Наумович вклонявся,
На знак подяки руку тис,
Сльозу втирав та увивався
Біля директора, мов лис.
Та підбирав слова вітальні
За щедрі й часті «преміальні».
Служив, годив, старавсь надміру,
Щоб тільки виправдять довіру...

Дістане смушка в Казахстані,
З Ростова привезе рибця,
Хапне тарані в Астрахані
Своєму шефу, до пивця...

Дружині та дочці — окремо:
То рукавички, то духи,
То модну сумочку, то крему,
Щоб приховать свої гріхи.

Юхим Наумович до струнок
Сердець вразливих дістає:
Нехай дешевий подарунок,
Та діло зробить він своє...

Одне тут тільки треба знати:
Піднести як його, й коли!
І він це знав. Сімейні дати
Відомі всі йому були.
Коли чиї там іменини,

Він міг спросоння вам сказать...
Ну, як такої-от людини
Директору не шанувать?

Й з державних грошків охоче
Він преміальні видавав.
Юхим Наумович регоче:
— А ми не з тих, що ловлять гав!..

В чім сила цих людців облесних?
А в тім,-- скажу я пару слів,--
Що всі приймають їх за чесних,--
Вони ж усіх -- за шахраїв.

Юхим Наумович у цьому
Був неабиякий митець.
Але в житті буває всьому
Початок свій і свій кінець.
Попалися й вони в бувальці,--
Ім прищемило в сейфі пальці...

Не знаю, де вже смокчуть лапи
Тепер ці бойкі «діячі»:
Директори-роззяви-шляпи
І ті облесні ловкачі.

«БОЖОК»

Уся біда його у тому,
Що він себе, на людський сміх,
Вважає першим геть у всьому
І зневажає майже всіх.
Це вбили змалку ще втямки
Йому його ж таки батьки,
Ім помагали в цій турботі
Улесливі і дяді й тьоті.
Отак він жив, отак зростав
І так «божком» домашнім став.
А на роботі цей сірома
Не виділявся анічим,
Та вимагав, щоб так, як дома,
І тут всі панькалися з ним.
Оскільки ж цього не було,—
Його труїти стало зло.
«Божок» спалахував одразу,
Як десь відзначили кого.
Він успіх друга як образу
Приймав до серця до свого...
«Ім аплодують, відзначають,
Лише мене не помічають...

Та я держуся, не тужу,
Я вам себе ще покажу!..»
За лікті сам себе кусав,
На пні від злості усихав,
І от почав «божок» метати
З паперу блискавки й громи...
Став наклепи на всіх писати,
Тайком став діяти, з п'їтьми...
Добивсь, нарешті, він свого,
Таки помітили його.
— Еге,— пішло серед народу,—
Таких не треба нам і духа! —
І витягли на чисту воду
Цього «божка» за свинські вуха.

1953

ОДИН — У ДВОХ ЛИЦЯХ

Його ми чуем дуже часто,
З промов його — вогнем пашить.
Толково, пафосно, квітчасто
Уміє він поговорить.

Йому також не до вподоби —
Фальшиве все, нечесне все...
Він не зважає на особи,
Всіх розметає, рознесе:

І прибиральницю й кур'єра,
Нічного сторожа. Або ж
І люксембурзького прем'єра,
І папу римського також,

Свого начальника, без страху,
Розіб'є впух і впрах, коли
Узнає, що того невдаху
Давно з посади вже зняли...

В промови він вкладає душу,
Вкладає всю її, до дна...

Та тільки я сказати мушу —
Душа то в нього не одна,

А дві, хоча й в одному тілі...
Все аморальне він в штики
Бере в промовах, а на ділі
Він діє зовсім навпаки.

1953

НАБАКИР ГОЛОВА

...А ще в житті й таке бува:
Немовби на портреті,
Сидить колгоспний голова
У себе в кабінеті.

Ні, не сидить, а возсіда,
Не розмовляє,— грима.
За спину руки заклада,
Пронизує очима.

Де тільки може, цей суб'єкт
Свою покаже владу.
І вже до нього в кабінет
Не зайдеш без докладу.
Для цього взяв за секретарку
Свою племінницю Одарку.

І просторікує: — Вже час
Нам перейти у вищий клас!..
Час пересісти загалом
В нову нам колісницю,—
Пора між містом і селом
Ліквідувать різницю!..

Хоча й була Одарка з тих,
Що службу служать строго,
Та якось двоє молодих
Прорвалося до нього.

Спочатку він, за ним — вона.
Стоять біля порога...
В очах у молодих — весна,
І радість, і тривога...

— Іван Лукич, ми просим вас
До себе... на весілля!..
— Що, що-о-о? В такий гарячий час
І отаке безділля?..

Він молодих облив, немов
Холодною водою.
Ніяковіючи, пішов
Жених із молодою.

А той бурчав: — Чи бачиш ти,
Улаштували свято!..
Я ще не' звів он буряки,
Ще зябу не піднято,

Не вся ще впорана земля,
Й скотина, і так далі...
А їм на думці весілля
І всякі фестивалі!

Що ж нам сказати після цього
Про голову такого?

Збирати треба буряки
Й не допускати втрати,
Плекать лошат, ростить садки,
На зяб, на пар орати.

Побільш нам треба й весіллів,
Не кепська це ознака!
Не треба тільки нам голів
Таких, як цей рубака...

ЧОЛОВІКА ПРИЗЕМЛИЛИ

А була ж хороша слава .
В комсомольця Ярослава.
Бригадиром став — зазнався,
Ходить півнем у селі.
Від народу одірвався,
Одірвався від землі.

— Я,— говорить,— більше стою,
Скоро буду головою! —
Там, де треба, де й не треба,
Все в люстерко зазира.
Аж до хмари, аж до неба
Хлопець носа задира.

Ми гуртом доклали сили
І хлопчину приземлили.
А щоб більше не літали
В нього мухи в голові —
Ми його переобрали
З бригадирів в рядові.

Все це, кажучи між нами,
Привело його до тями.

Хлопець став нормальним досить:
Сіє, віє і оре,
Сніг затримує і косить,
Більше носа не дере.

А зробили ми цю штуку
Іншим також у науку.
Більш такого, скажем щиро,
В нас в артілі не бува.
Підтяглися бригадири,
І покращав голова.

1953

ПОРАДА МАЛЬТУЗІАНЦЯМ

Ви скаржитесьь:

— Тісно тепер на Землі,
Надміру, мовляв, розплодилось людей...—
У мізках у ваших уже мозолі
Від довгих шукань людоморських ідей.

Замало вже вам електричних стільців,
Напалму, гармат і фортець-літаків?
Тепер засадили науки жерців
Лупити вам бліх і чумних павуків.

Проте ви придумали й дещо, крім бліх.
За те б вам годилося визначить приз,—
Що ви з хмарочосів міністрів своїх
Навчили стрибать головою униз.

Цей спорт не завадив би також і вам.
Говорите, страшно?

Та це попервах,—
Хто стрибне хоч раз, той упевниться сам,
Що більше до нього не прийде вже страх

Є способи й інші,
щоб тут, на Землі,
Позбутися вам отії тісноти:
Крисина отрута!
Її взагалі —
У родичів Геббельса можна знайти.
Не гайте ж ви часу, панове, дарма —
Чим скорше це зробите, — краще для вас.

Вам іншого виходу більше нема, —
Такий невблаганний історії час!
Інакше ті люди,
що ви на них злі,
Яких ви рішили із світу звести,
Вам скоро допоможуть,
щоб тут,
на Землі,
Навіки позбулися ви тісноти!

1953

З ГЕНЕРАЛА — В ДЕНЩИКИ

Американські сержанти переучують турецьких генералів та офіцерів генштабу.

Цей генерал на своєму віку —
Був і кіннотником і пішаком.
Був, як говорять, на ішаку,
Був, не один раз, і під ішаком.
Давній вояка, сивий увесь,
Родився в минулім столітті ще десь...
Прожив довжелезний, як бачите, вік.
Повчитись і в нього дечому є,
Та от невгамовний такий чоловік!
Вчиться і вчиться сам цілий вік,
Все вдосконалює ремесло він своє.
Вчився він спершу в султана свого
(Звався султан той Абдул-Хамід¹),
Потім сам Гітлер вчив його:
Як воювати з руськими слід...
Тепер генерала цього Кір-Огли
В науку до янкі-сержанта дали.
...За місяць навчив генерала сержант

¹ Прозваний турецьким народом — Кривавий.

Чоботи чистить йому.

Плескав по плечу:

— Огли — талант,

Огли я собі в денщики візьму! —

Старався ще дужче сивий Огли

Після цієї, сказать, похвали,

Лягав по команді, вертівся кругом,

На марші, мов цуцик, трюхикав бігом.

Сержант був, як кажуть, у курсі справ

І на «стратегію» більш напірав.

Ноги в чоботях поклавши на стіл:

— Огли!—говорив,—ось послухай мене,

Бігай, як хорт, хекай, як віл!

— В війні з русаками — біг — основне!

(Маршал німецький учив так мене).

А досвід у нього чималий, бо й він

Драпав з-під Волги аж за Берлін...

Потім скажу ще й таке я, Огли,

Круглі б ми дурні з тобою були,

Якби

Ми не навчилися ще і плавби.

Ти не шкодуєш на це діло труда,

Сам же ти бачиш — навколо вода!

А навчися плавать, Огли, тоді

Вчися подовше лежать на воді.—

Впертий, тямущий Огли чоловік,

Як заходився, як на поліг —

Всю ту науку засвоїв за рік!..

Тільки лежать на воді не міг.

Бовтав ногами, знесилений вкрай,

Дух затамовував і все одно,—

Тільки згада про Радянський край,

Так його й тягне на дно.

АМЕРИКАНСЬКА ІСТОРІЯ З БІЛИМ ВЕДМЕДЕМ

Американська таємна поліція, так зване Федеральне бюро розслідування, має в своєму розпорядженні картотеку з більш як 108 мільйонами відбитків пальців. Весь урядовий апарат контролюється спеціалістами служби безпеки.

Чарлі Чаплін сказав: «Ми так далеко зайшли, що досить трохи відставити ліву ногу від правої, щоб тебе звинуватили в комунізмі».

(З газет).

Усе це трапилось торік
В Америці, під новий рік.
Якраз тоді, як першу чарку
П'ють люди много вже століть,—
В одного бізнесмена в парку
З'явився білий весь ведмідь.
Хто був при тому, всім здалось:
Мишко розшукує когось.
Ступне два кроки й раптом стане,
Послухає і знов ступне,
В один, у другий бік погляне,
Повітря втягне і зітхне.
Хильнув Мишко, як видно, лиха,

Трудні, видать, його діла...
Та скажем правду,— ведмедиха
Пропала в нього. Не втекла,
Украли певно. Вірна й мила
З другим не піде, не така!..
П'ять років віддано любила
Вона лише свого Мишка.
Усі суперники — ведмеді
Одверто заздрили дружку:
— Таку порядну, чесну леді
Ми вперше бачим на віку!..
І от, звідкіль не взятись лиху,—
Украли подругу в Мишка.
Убитий горем, ведмедиху
Він п'ятий день уже шука.
Все обходивши в парку-сквері,
Її і тут він не знайшов.
Тоді на шум в парадні двері
До бізнесмена він зайшов.
Його не бачили ще гості,
Їх засліпили хміль і шал.
Хазяїн захлинався в тості,
Тримаючи пістоль-бокал:
— Москву ми знищимо доценту,
До жодного більшовика!..
І вщухли враз аплодисменти,—
Усі помітили Мишка,
Який з дверей на задніх лапах
Ішов прямісінько на них.
Умерли враз дві дами в шляпах...
Ті, що лишилися в живих,—
Метнулись, хто куди улучив,
Зчинивши галас, лемент, бучу,
Піднявши божевільний крик:

— То не ведмідь, то більшовик
У маскувальному халаті!..—
Зомлів якийсь мужчина-франт,
Успівши, правда, прогорлати:
— Це комінформівський десант!..—
І понесли дроти цю звістку
По всій землі панічній США.
І застрявала, наче кістка,
Ця звістка в горлі. А душа
Переміщалася у п'яти
У пентагонівських вояк,
І зуби стали цокотати,
Язик не слухався міяк.
Знялась в країні шура-бура,
Пішли вже «факти», не чутки:
— На місяці в ведмежих шкурах
Громадяться більшовики...—
Маккарті кинув жінку й діток,—
У бомбосховище летить,
Звелівши із усіх зефіток
В проклятий місяць той лупить!..
Була команда ще й така:
— Піднять «на прю» усі війська!..—
Оскільки ж кадрові солдати
На інші кинуті фронти,—
Прийшлося бандитів з тюрем брати
Й під прапором ООН вести.
На ранок ті військові сили
Парк із ведмедем оточили:
Кругом поставили гармати,
Насипали круті вали,
А щоб бува не сплохувати,—
Колючим дротом обнесли.
— А де ж противник? — Після всього

З'явилась думка ще й така...

Тепер скажу вже я про нього,
Про того бідного Мишка.

Ото як гості повтікали,
Мишко побачив, що дарма
В чужому домі наскандалив,
Його дружини й тут нема.
Край столу сів і зажурився,
Ввижалася йому вона...
Заплакав з горя і напився,
Як швець, горілки і вина.
Повиїдав усю закуску,
Знайшов салфетку, морду втер
І, про запас узявши гуску
Засмажену,— подавсь у сквер.
Набрів у сквері на озерце,
Почув одразу свіжину,
Забилося ведмеже серце,
І він пірнув у глибину.
Поївши всмак живої рибки,
Поласувавши там, як слід,
Мишко з трудом зіп'явсь на дибки
І вибрався собі на лід.
Сидить, боками гонить, хека,
І раптом жах його пройма..
Кругом — смертельна небезпека!
А виходу ніде нема.
— Здавайсь! — кричали з того
війська,—

Солоні, брат, твої діла!..—
Кричали спершу по-англійськи,
А потім з правого крила
Почув це саме й по-німецьки,

І по-іспанськи, й по-турецьки.
«Кошмар? — подумав, — а чи сон?
Ага, та це ж війська ООН!..»
Словесний штурм тривав до ранку,
Мишко вже ледве не задуб.
І ось прорвався в парк на танку
Якийсь кудлатий душогуб.
Приготувалися ООНці, —
Мишко підвівся на весь зріст
І впав сердега, — в ополонці
Примерз його куценький хвіст.
Збагнувши враз, у чому справа,
Що «ворог» не страшний тепер, —
Услід за танком вся орава
Поперла з галасом у сквер.
Кати з покликання і з фаху,
В жадобі крові аж ревли.
Скрутили миттю бідолаху
І обшук тут же почали.
Пром'яли кожну волосину
Від задніх лап до голови.
Старалися понад годину —
Шукаючи слідів Москви.
Тоді вмішався конгресмен:
— Взять диверсанта на рентген! —
Забігали, заметушились,
Дивились в апарат усі.
В Мишка у шлунку ворушились
Два, в доску п'яні, карасі:
Та це сякий-такий ще клопіт;
От попереду що було,
Коли Мишка того на допит
Бюро розслідувать взяло.
— Скажи, — благали лиходії, —

Скажи лише одне слівце,
Що ти підсланий з Росії,
І все ти матимеш за це,
Мільйони матимеш до гробу,
Тільки голів нам не мороч,
Захочеш — чорта з тебе зробим,
Чи богом зробимо, — як хоч. —
А потім стали катувати,
Зазнав Мишко страшних тортур.
А що він міг катам сказати?
Кріпивсь, мовчав ані мур-мур.
І заревів аж у кінці
На електричному стільці.
І вже як вибились із сили,
Кати задумались на мить.
Щось пошептались і рішили
Мишка на волю відпустить.
З отих гестапівських бувальців,
Узявши відпечатки пальців.
Мишка всього пекло, кололо,
Душа боліла і кістки,
Ішов і озиравсь навколо, —
За ним шпики, шпики, шпики...
...Спочивши на снігу в діброві,
Підвівся, посміхнувся бідак,
І на своїй звіриній мові
Промовив сам до себе так:
— Усю Америку, з нічого,
Від страху на корчі взяло,
Злякалася мене одного.
А що коли б нас два було? —
І, жадно з'ївши снігу криху,
Пішов шукати ведмедиху.

ХВОСТАТА КРАСУНЯ

Сигнал за квартал ще
шофер подає,
машина під самим театром стає.
З машини виходить,
ба ні,
виплива,
як з піни морської, богиня жива —
дама,
красуня така, що овва!
Що за мана?
Здивуєтесь ви:
дама одна,
а три голови!..
Лисячих дві
(з чорнобурок, авжеж),
а третя — її,
і лисяча теж.
Зубки однаково шкірять всі три,
усмішки й очі схожі у всіх.
Можна подумать,
що то — дві сестри,
а третя — то мати їх.

Шепіт навколо зашелестів.
Вона пропливає, середня на зріст.
Ззаду в красуні — вісім хвостів,
з-під шубки — дев'ятий,

панбархатний, хвіст.

Може, й десятий ще був?

А чому ж, —
був — її муж.

Дама шоферу:

«Ванько, ми йдемо,
вистри машину і жди нас там-о!..»

Мужа її засліпило, коли
хутра на вішалці з неї зняли:
пряжка гранатова на животі,
персні,

браслети —

та все золоті.

З сережок рубіновим сьєвом лле,
на зморщеній шиї —

брильянтне кольє.

Золото пальці її роздуло,
перснів у носі лише не було...

Хто ж вона, хто вона,

ця — одна?

Мужа свого дармоїдка-жона.

А він же хто буде,

той муж-марнотрат?

Не знаю, хто він,

але видно, що хват!..

Сіла у крісло, у п'ятім ряду,
більш, аніж певна в своїй красі

і в тім, що вона

у всіх на виду,

що нею одною любуються всі.

Сидить і позує,—

чорт побери! —
як перед люстром робила стократ.
Враз спалахнули прожектори,
в красуню націливсь кіноапарат.
— Боже! — шепнула,—
мене для кіно!

Я ж про це мріяла, снила давно...
Смажили страшно прожектори.
Фарба, що в дами на личку була,
на віях, бровах,
від тієї жарі,
як штукатурка,
по зморшках текла.
Шкірила лисячі зубки свої,
позу прибрала, всміхнулась

комусь...

Гульк!

. аж знімають зовсім не її,
жінку звичайну знімають якусь.
В жінки на грудях блищать ордени,
зірка, мов квітка, Героя Труда,
ще й медаль «За відвагу» з війни.
Я знаю цю жінку, я слухав її,
вона робітниця заводу «Світ».

Крім власних дітей,
на кошти свої
утримує ще вона п'ять сиріт.
Руку такій цілувать не гріх
при всіх!

Фиркнула дама:

«Здуріли всі,
не бачила дива... псі!..»

За горло здавила її хрипота,—

як пробка, з театру вона виліта.
У дами нервовий шок,—
впала в машину, як вовни мішок.
Ваню лукавий давить смішок.
Він ще міцніше стискає руля,
вогник заблис йому в очах ясних:
— Доки ще буде тримати земля
п'явок таких!..

1954

ФІЛЬКА

В дуже добрих татка й мами;
Що жили собі в селі,—
Був синок такий, що прямо —
Роз-лю-лі, лю-лі, лю-лі!..
З хрому чоботи на рипах,
Музикальні, я б сказав.
Кучері ж такі в Пилипа,
Що не видно й картуза.
На смугастих на підтяжках
Галіфе в червоний кант,
Ще й блискуча мідна пряжка...
Глянеш збоку,— Філька-франт!
Сам красунь, мов на портреті,
Ще й рум'янці на щоках.
Бо з дитинства на діті...
На пупках та на вершках.
Дома Філька вверх ногами
Походив — і на бочок!..
Через те, що в татка й мами
Він синок-одиначок.
Тільки що — вже Філька й хлипа,
Ще щось трохи — вже й реве...

Мати Фількою Пилипа
З пелюшок іще зове.
Правда, в Фільки на сьогодні
Не дискант уже, а бас,
Вже пробились вуски модні,—
Він скінчив десятій клас.
А щоб мати білі руки,—
Цей дієтний чоловік
Дунав, дунав та науці
Й присвятив увесь свій вік...
Вже три роки Фільку мати
Виряджає в дальню путь...
Вже три роки поступати
Їздить Філька в інститут.
Ломле з жалю мати руки:
— Ой, дитино, золота!..—
Через місяць із «науки»
Син додому поверта.
— Зрізали? — питає мати.
— Зрізали! — відповіда
Та спішить мерщій до хати
Ї за дієту знов сіда.
— Де колгоспникам пробиться!..
(Мати в клубі завела).
— Що ви, тьотю, скільки вчиться
Хлопців з нашого села! —
Хтось озветься.
— Ет, доволі! —
Мати зразу «на ура»:
— Знаєм, вчатьс я ті у школі,
Хто підсуне хабара!..—
Про одне не скаже тільки
Мати Фільки, не з руки,—
Що з усіх наук у Фільки

Завше тільки «тroyки».
Ця відмітка в сина й неньки.
Стала «штатна», так сказать.
Фільці тільки за брехеньки
Сміло можна ставить «5».
В цій «науці» він професор,
Поза конкурсом він тут.
Ну, а в іншому прогресу
Хай від Фільки і не ждуть.
Скільки в парубка скорботи!..
За душею ні гроша,
До фізичної роботи
Не лежить його душа.
— Закінчити десять класів
І ходити у ріллі? —
Каже Філька «темній масі»,
Зокрема і взагалі.
А ріллю та маса знає
І докласти вміє рук,—
Часом лекції читає
В Академії наук.
Філька ходить-бродить, наче
Одірвався від гіллі.
Чим і як себе, козаче,
Ти прославиш на землі?..
Мати синові туркоче:
— Ти б женився? А чого?! —
Тільки ж ті, що Філька хоче,
Не хотять ніяк його.
Починає Філька злиться:
— Більше я не буду вчиться,
Краще буду я жениться!..
Так колись давно, я знав,
Митрофанушка казав.

І шукає Філька пару,
Бродить, ніби манія.
Та виводить під гітару:
«Де ти ходиш, де ти бродиш,
Сербіяночко моя?!».

1954

САМ СЕБЕ ПЕРЕХИТРИВ

Був у нашій установі
Поцілуйко Филимон,—
Сильний парубок у слові,
Абсолютний чемпіон.

На трибуну вийде, стане,—
Губи сам собі лизне,
На президію погляне
І вже потім як почне!..

Все до ладу та до шмиги,
Та все ж правда золота...
Слово честі, другий з книги
Гладко так не прочита.

Тільки рота, шельма клята,
То стуля, то розтуля,
А слова, як чортенята,
Вилітають звідтіля.

Надзвичайна в слові сила
В чоловіка отого.

Шанувала і любила
В нас дирекція його.

Із Червоної він дошки
Не зірвавсь за рік і раз,
Мав у премію гармошку,
Мітив же на керогаз.

І нагода урочиста
Трапилась йому була:
Фахівців прохали з міста
Для колгоспного села.

...Мітинг.

Слово від профкому
Поцілуйкові дають
(Фахівцеві — агроному),
Цей розкаже, в чому суть!

Збіг на сцену легко, звично,—
На трибуні закріпивсь
Рішуче й категорично
Як почав, як заходивсь!..

— На лани, в степи, на луки!
В путь-дорогу!
В добрий час!
Засівальники науки,
Там чекають вже на нас!..

Ні ячменю, ні пшениці
Не збереш за цим столом,
Як не знищиш тут різниці
Поміж містом і селом!..—

Хоч директор був і новий,
І в житті набачивсь див,
Та й його під час промови
Поцілуйко захопив.

На промовця він ізбоку
Подивився весело:
— Ми з такими за два роки
Перетворимо село!..—

Після зборів добровольці
Записались на село.
Тільки нашого промовця
В тому списку не було.

— Як же так?!.— спитав
директор,—

Кращих треба ж нам туди! —
Відповів йому коректно
Поцілуйко, як завжди:

— Так і єсть воно, як бачте,
Це найкращі люди в нас!..
— А чому ж тоді, пробачте,
Я не бачу в списку вас?

Піднялись в промовця брови
У передчутті біди:
— Ви про мене? Що ви, що ви!..
Не підходжу я туди.

Якщо чесно вам сказати,
Кращий мене Стах Моргун...
По натурі я — оратор...
Коли хочете — трибун!

Ми в суспільстві для окраси,
Самородки, так сказати,—
Наше перше діло — маси
В рукопашну підіймати!..—

Тут директор хлопця оком
Зміряв з ніг до голови:
— Надто, друже, однобоко
Дивитесь на маси ви.

Майстер ви точить баляси,
Та скажу я вам од мас:
Не допустять наші маси
У свій дім таких «окрас».

1954

СОБОРНА КОРЧМА

Поема

...Була подія ця химерна
В Америці, і недарма...
В одному Штаті є таверна,
Чи, просто кажучи, корчма.
Корчма «соборна».

Та цікава

Була вона ще й тим, що в ній —
За кожним столиком — держава,
А в ній — король чи гетьман свій.
(В Америці ще єсть притони,
Де роздають корони й трони).
У цю корчму «крулевство» польське
Попутним вітром занесло, —
Пригрілось «панство» тут угорське,
Й болгарське «регентство» було.
Тут що не столик, то й країна,
І менші й більшенькі були...
А от «соборна» Україна
Займала тут аж два столи.
За ними мокнуть у горілці

З відчаю, злості та з нуді
В синцях та в гулях чухраїнці,
Що причухрали аж сюди
З-над Росі, Псла, із Коломиї.
(Не раз вони там опеклись...)
Он сивий і сухий,— той Київ
Брав із Петлюрою колись.
Його сам бог святий на зміну
Петлюрі битому послав.
І він «соборну» Україну
По всіх материках збирав.
Збиваючи у кров коліна,
Тікав із України він,
Тікав він тричі до Берліна,
В сорок четвертім — за Берлін...
І скрізь патронів мав надійних...
А на сьогодні числивсь він
У картотеках поліційних
Не менш як десяти країн.
На совісті його наличок,
Як на дорожньому мішку...
Своє ж ім'я в шпигунських кличках
Згубив, як голку у стіжку.
З якимось хижим інтересом
Він прибирав нове й нове,
А саме в цей момент — Зевесом
Спогорда він себе зове.
Зевес, чи Зевс, а це те саме,
Насправді ж звався він Іван,
Також казав Іван цей прямо,
Що він останній з могікан,
Що він єдина тут людина,
Яка одна лише і зна,
Що значить справжня Україна —

Вишнево-вербна сторона
З лампадками та каганцями.
В похилих глиняних хатках,
Із рушниками, куманцями,
З покірним бидлом у латках,
Що вщент маєток розметало,
Його прабатьківське кубло...
У нього й досі клекотало
Усередині люте зло...
Кому зрівнятись тут з цим паном,
Що зватися добувся прав
Всеукраїнським отаманом,—
Себе ще й гетьманом він звав.
Натуру мавши хижу, панську,
Про те він мріяв кожну мить,
Щоб нашу сторону радянську
У людській крові потопить.
Туди ладен повзти він плазом
Й народ підняти на штики
За те, що він з російським разом
У побратимстві навіки!
Сьогодні якось особливо
Було не по собі йому.
Хоч силкувався він щасливо
Всім усміхатись, а в корчму
З'явивсь в парадному мундирі.
За Зевсом в убранні шликів
Ввійшло чотири командири
Мертвонароджених полків.
Для важності у генерали
Зевес пожалував усіх.
На радощах вони блищали,
Мов гудзі на мундирах їх...

Отож, як бачте, грізні сили
Ці представляли земляки.
Вони,— як ми вже говорили,—
І єсть чотири ті полки:
Бандерин, імені Мазепи,
Петлори полк та Бульби полк...
«Ну, хто там каже — недотепи?!
А з них, дивись, ще вийде толк!..»
Так їхні боси розмовляли,
Старі, досвідчені шпики!
У них були ці «генерали»
Зачислені у денщики.
В корчму ввійшовши, Зевс і свита
Приємно вражені були,—
Іх ждала тут закуска сита,
Докупи зсунуті столи.
Це значило, що Україні
«Соборній» від сьогодні быть.
«Іще не вмерла!..»

Вже аж сині
Джазисти щедро в труби дмуть.
...Якщо ж розтягнуті під сині
Стояли нарізно столи,
То значило, що України
Зовсім окремі, дві були,—
І Правобічна й Лівобічна.
На першій Зевс був бог і пан,
А Лівобічну в власність вічну
Загріб Вишиваний Роман —
Суперник Зевсів.

В пук зміїний
Іх чорні заміри сплелись.
Один і другий на Вкраїні
Гетьманить думали колись.

Цей другий, Зевсу на відміну,
Молодшу мав у жилах кров.
І в сорок першій на Україну
Уперше з Кохом він прийшов.
Назад укупі з ним же драпав,
Зовсім не в тій уже красі.
Ще по дорозі із гестапо
Перемістився в Сі-ай-сі.
Хоч був він на Україні й трохи,
Йому сподобалося там...
Тепер без Гітлера і Коха
Рішив її загарбать сам...
У голові роїлись думи
Настирливі, мов та мушва.
У нього з фордівської гуми
Була гетьманська булава.
На цілковитому серйозі
Оцей проява із прояв
Зевесу на його дорозі
При булаві отій стояв.
Отак противники ці й досі,
Як кажуть, на ножах були.
Сьогодні ж їм звеліли боси:
Докупи зсунути столи,
Забути зненависть звірину,
Простить по-лицарськи вину...
І об'єднатись в Україну,
Соборну, дужу і міцну.
«А потім ми того Івана
Тихцем узуем в постолі!..»
Так і Івану про Романа
Вони шептати почали.

· · · · ·
І першу за Зевеса чашу

Підняв Вишиваний Роман:
«За розум ваш, за мудрість вашу,
За політичний ваш талан!..»
Патріотичним, безкорисним
Із тосту поставав Зевес.
Сам од вдоволення аж писнув,—
Хоч знав, що бреше хитрий пес...
А свити збиті з пантелику
І зовсім тостом тим були.
І мовчки, наче без'язики,
Пили, загрозово пили...
Наливши келих, в честь Романа
Урізав тост Зевес-Іван.
Перехвалив того він пана,
І от здурів ураз той пан,
Хоча й на сорок другім році,
Та пан Роман таке визнає:
Що із великих полководців
Найбільший він, до речі, є!
І не якийсь — талановитий,
А геніальний!..

Ну, так ось,
Серед Вишиваного свити
Зовсім нове щось почалось:
«Якщо ватаг наш справді геній,
А це при всіх сказали ви,
Чому ж йому ви, ланці темні,
Не віддаєте булави?..
Тож він оден і мусить править,
А він і справді голова!..»
Вишиваний:

— А люди праві,
Ти чуєш, Зевс!
В одній державі

Вождів не може бути два!..—
Неначе в капкані лисиця,
Зевес шарпнувся і обм'як:
— Так то ж у тості,

для годиться...

Мене страктовано не так!..—
Він простогнав благально, слізно,
Спітніле витерши чоло.
Та схаменувся надто пізно,
В повітрі грізно вже гуло...
Один горланив на другого,
Та голосу не чув свого.
Настав момент, після якого
Розпочиналось — хто кого...
А тут неждано, як на зло,
Шахрайство ще одно сплигло:
Щоб легше на гетьманство сісти,
Зевес тайком таке утяв:
Він майже кожен пост міністра
Де двом, де й трьом пообіцяв.
В Романа теж така картина,
Цей діло теж робив своє...
Про себе ж кожна тут личина
На гетьмана України б'є.

.....
І от «соборна» Україна
Ареною боїв стає.
І табір ринувся на табір,
Почувся стук, і грюк, і тріск.
Ще мить, і в світові масштаби
Конфлікт місцевий переріс...
Які були в корчмі «країни»,
Усіх їх в бійку затягло...
Бо їм усім від України

Шматок обіцяно було.
Вмить засвистіли:—Гальба, бритва...
За тим пішло літять дрантя.
Зчинився лемент, крик, виття...
Всю ніч в корчмі тривала битва
На суцю смерть, не на життя...

...Коли ж скінчився бій кривавий,
І сонце стало на поріг,—
Виконувать державні справи
Ні один з гетьманів не міг.
Хтось Зевса з'їздив так під вухо,
Що він зовсім позбувсь ума.
Підстрибує і ловить муху,
А мухи й близько там нема.
Вишиваний дивився скоса
На себе в люстро й голосив.
Красивого такого носа
Йому пілсудчик одкусив.
Бандери «полк» з старим рахунком
До нього тягся й весь дрижав...
І ніби по команді «струнко»
«Полк» бульбівський в кутку лежав.
Мазепин «полк» у тій когорті,
Був хитрий з біса хапунець,—
Мерцем прикинувшись, у Хорті
Зняв персня й витяг гаманець.
І тут же покотом лежали,
Которі всопші і живі.
Полковники і генерали
Лежали так, як рядові.
Тут міжнародні аферисти
Валялись просто на землі,—
Всілякі «регенти» — папісти,

Царі, гетьмани й королі...
І вже по-видному, уранці,
Сирени люто заревли.
Хазяїни-американці
На місце битви прибули.
— Хелло! Які ж ви ідіоти!..—
Загрімкотів скрипучий бас.—
В які турботи та клопоти
Ввігнали ви на цей раз нас...
Всі звалища земної кулі
Ми обійшли, щоб вас знайти,
І підняли вас на ходулі
І на «державній» пости...
Розлючені американці
Люльки курили й гризли пальці.

* *
*

Аматорів гетьманувати
В радянській, нашій стороні
Спитати хочеться мені:
— Втекли останній раз ви в Штати,
А далі ж вам куди втікати?
Про це ви думали чи ні?

1954

ЗМІСТ

	Стор.
На могилі друга	3
Над старими книгами	6
На схилах дивного Дніпра	8
Вона прийшла	9
Щастя	10
Любов	12
Дружба	15
В Ботанічному саду	18
Передвесінне	19
Буря	20
В лісі	21
Старий знайомий	23
Такого скрізь одразу видно	24
Невдаха	25
Іменини директора Куті	27
Директива	29
Правда про фашистську біду	31

Сержант Іван Рахуба:

На їх землі	34
Поєдинок	38
Весілля	41

Привіт із Берліна	44
На мирному становищі	46
Лист від дружини	48
Землякам	51
Парад Перемоги	54
Почнем тепер життя нове	57
Пісня повара	60
Пісня регулювальниці	62
Чухраїнці	64
«Генерал»	66
Запеклі друзі	68
Чіп — людина перелітна	70
Від душі	72
Слава	75
Будеш вік парубкувати	77
Новосільна	79
Сучасникові	81
Лист до подруги	83
Мої старенькі	85
Чарівниця	87
Правда	93
Катрусеня	96
Марта	98
Тоня	101
Янгол-молодиця	105
Червоточина	107
А земля однакова	110
Частівки	112
Пожежна вежа	116
Недаром крутиться земля	119
Листи до президента	121
Жерці науки	134
Сусіди (Поема)	136
Професор і дрозоділ	154

Китайський урок...	157
Пісня про смерть та коваля...	159
В полі	161
Минає вересень	163
Серед дороги	165
Котигорошко	167
«Випадкова» зустріч	171
Дідусь та онук	178
Обіцяльник	184
На полюванні	186
У колиці з компліментів	188
Незламна влача	192
«Відданий» друг	195
Розмова Кліма-колісника з самим собою	197
Гості з Америки (Поема)	201
Пава	223
Шахтарочка	226
Шахтарське весілля	228
Кажуть, полюбила... діда	231
Пісня квітників	233
Дівчина з Карпат	235
Зав і зам	237
Добряга	240
Ловкач	242
«Божок»	246
Один — у двох лицях	248
Набакир голова	250
Чоловіка приземлили	253
Порада мальтузіанцям	255
З генерала — в денщики!	257
Американська історія з білим ведмедем	259

Хвостата красуня	265
Філька	269
Сам себе перехитрив	273
Соборна корчма (Поема)	277

Редактор *О. Жолдак*
Художник *М. Пікалов*
Художній редактор *А. Девянін*
Техн. редактор *О. Кадашевич*
Коректори *Г. Колісник, О. Шпакова*

Сергей Илларионович Воскресенко. Избранное.
Стихотворения
(На украинском языке)

БФ 09221, Здано на виробництво 16/IX-54 р. Підпи-
сано до друку 17/XII-54 р. Формат паперу 70 × 92/₃₂.
Папер. арк. 4,562. Друк. арк. 10,676 + 1 вкл. Облік.-ви-
давн. арк. 9,544. Зам. 311. Тираж 20.000.

4-та поліграфічна ф-ка Головидаву Міністерства
культури УРСР, Київ, пл. Калініна, 2.